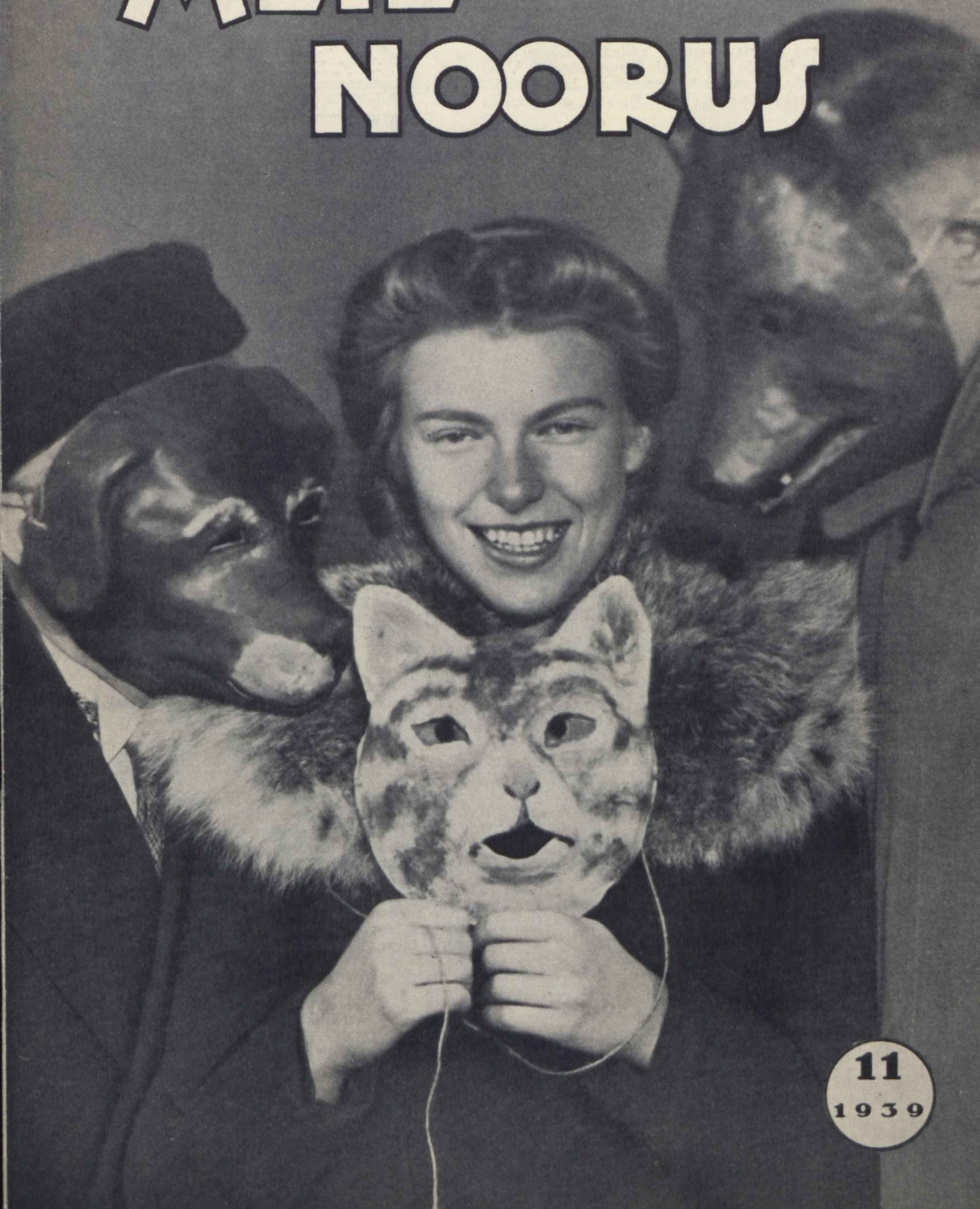

MEIE NOORUS

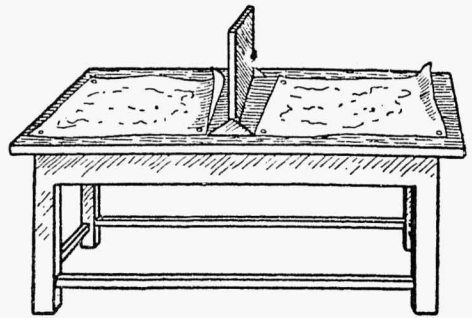

Linnad

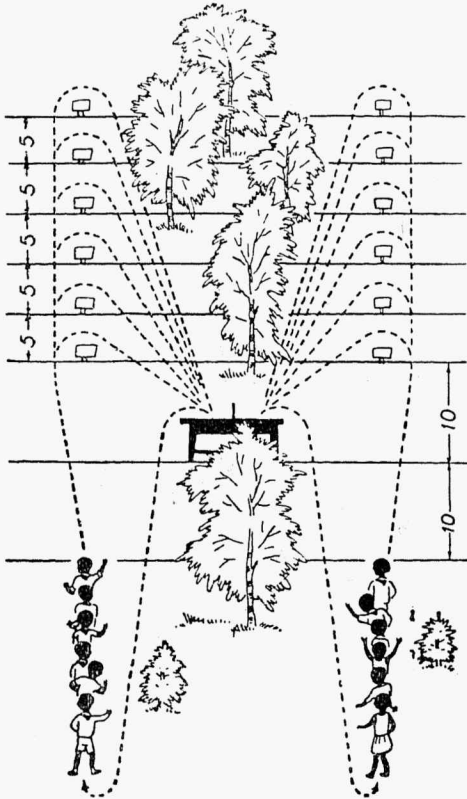
Geograafiline liikumismäng

Mängijad jagunevad kahte võrdsesse rühma. Mänguväli on korraldatud joonistusel nr. 1 näidatud kujul ja mõötudes. Vastavalt mängijate arvule asetatakse joonistusel märgitud kohtadele vaiakesed nimelauakestega, milledele mängu juht kirjutab linnade või maakohade nimed. Vaiakeste kuju on antud joonistusel nr. 2. Mänguväljale asetatud lauale (joon. 3), mis on pooleks

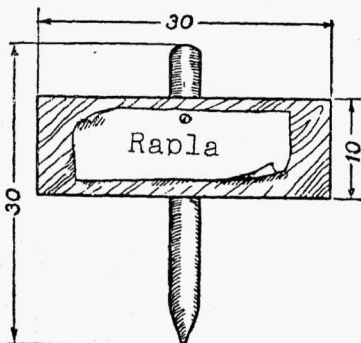

Joonis 3

Joonis 1

jaotatud tarvilist kõrgust omava vaheseinaga, asetatakse kaks ühesugust geograafilist kaarti, millel leiduvad nimelauakestel märgitud linnad või maakohad. Vastavalt mängijate arvule leidub laual lipuga varustatud nõõpnõelu (joon. 4.)

Joonis 2

Et võistlevad rühmad asetada võrdsetesse tingimustesse, märgib mängu juht kummagi rühma vaiakestele ühed ja samad geograafilised nimed.

Seejärel mängijad asetuvad mängu lähtejoonele kahte kolonni (joon. 1) ja mängu juhi märguandel kolonnide esimesed hakkavad kiiresti jooksmas oma kolonni ees seisva lähima vaiakese poole. Jõudnud sinna, nad loevad nimelaual leiduva nime ja jooksevad ümber vaia laua juure, kus torkavad lipukesega nõõpnõela vaial nimetatud linna või maakoha kohale ja jooksevad siis oma kolonni lõppu. Nüüd algab jooksu järgmine mängija järgmise vaiakese juure ning toimib edasi samuti kui esimene. Mängijate liikumised on märgitud joon. 1.

Võidab see rühm, kes enne teist kinnitab kaardile õieti oma lipud.

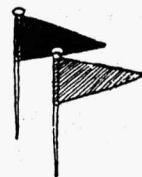
Kui lipud ühel on valesti kinnitatud, võidab see rühm, kes kinnitas lipud õieti või tegi vähem vigu, olgugi et ta kinnitamise lõpetas hiljem kui esimene.

Soovi korral võib nimetused vaiadel asendada uutega ja mängu jätkata.

„Linnade“ eeskujul me võime korraldada ka teisi mänge. Nii märgime vaiadele näiteks:

- 1) sõlmede nimetused ja iga mängija sõlmib laua juures vastava sõlme;
- 2) tähed või sõnad ja iga mängija kirjutab laual asetsevale paberilehele vastava morses;
- 3) võõrkeelsed sõnad ja iga mängija kirjutab laual leiduvale paberile vastava emakeelse sõna;
- 4) kirjanike nimed ja iga mängija kirjutab laual leiduvale paberilehele selle kirjaniku ühe (või kokkuleppel enam) teose pealkirja;
- 5) vaiadele kinnitame riigijuhtide, oma organisatsiooni juhtide, kirjanike või kunstnike pildid ja iga mängija märgib laual asetsevale paberile vastava nime; jne.

Nimelaudadega vaiu ja laudu võib leidlik mängija nende puudumisel mõnelgi puhul asendada teiste, lihtsamate, vahenditega.

Joonis 4

MEIE NOORUS

NOORTEAJAKIRI

Toimetuse: **V. Alltoa, J. Maisma, E. Murdmaa,
J. Nyman, P. Rummo, J. Vellerind.**

Peatoimetaja: **J. Nyman.**

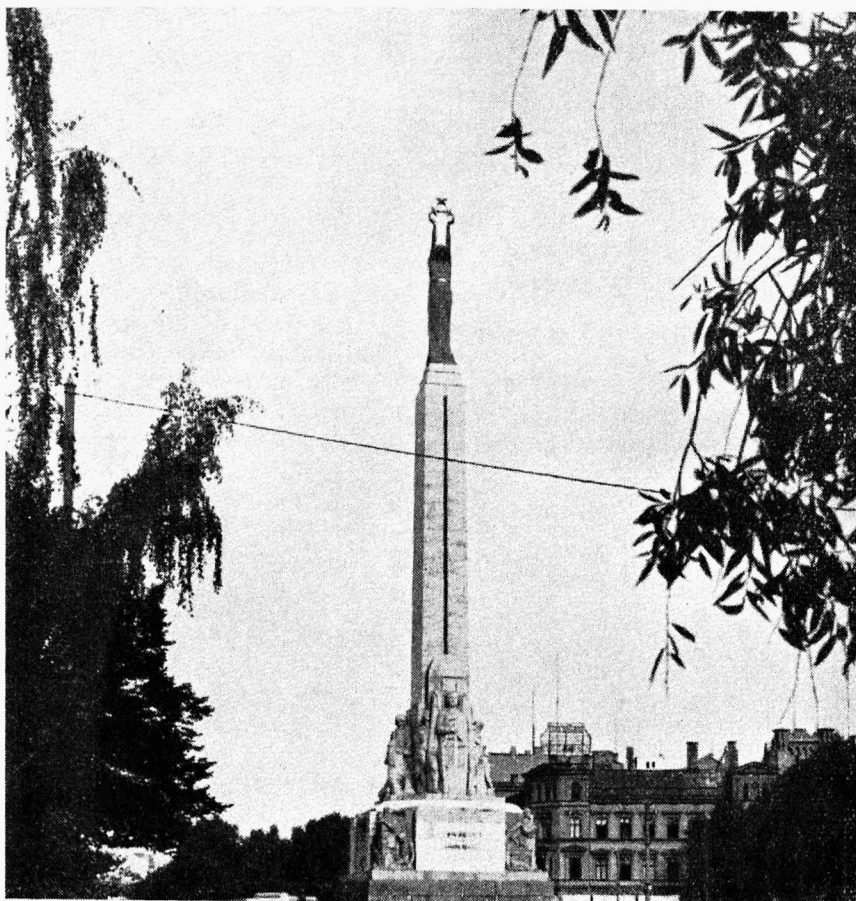
Tegevtoimetaja: **P. Rummo.**

Ilmub 18 numbril aastas. Toimetuse aadress: Niguliste 12, Tallinn. Telef. 432-73

Nr. 11 (14)

November

1939

Latvija vabadusmonument Rīgas
(Latvija vabariigi aastapäeva puhul 18. nov.)

(11. järg)

Aare katsus, kuid ei jaksanud. Väntamine pani poisidki ähkima. Saadeti siis Aare jälle marju pesema; selle tööga ta sai hakka-ma väga hästi.

Kui marjad olid pestud, siis tahtis Aare teada, mis tehakse mahlaga, kui kõik marjad on läbi pressi aetud.

„Mahla kuumutame ja paneme pudeleisse,“ ütles Milli. „Talvel saab sellest head jooki.“

„Oi, ma tean!“ hüüdis Aare. „Niisugune roosa ja hapukas... Kas tohime vaadata, kuidas te mahla kuumutate ja pudelisse panete ja keldrisse viite ja...“

„... ära joot!“ naeris Tiit. „Tohite vaadata küll, kes teid keelab. Aga siis peate homme jälle tulema; meil jääb muist tööd homseks.“

Kuid mahla kuumutamine jäigi Aarel ja Ilmaril sel sügisel nägemata. Kui nad järgmisel päeval tulid, siis oli aeg juba hiline; mahl oli pudeleisse pandud ja pudelid seisis köögilaua reas.

„Miks te varem ei tulnud?“ küsis väike Malle.

„Ei saanud,“ ütles Aare. „Emal oli küllaline kahe lapsega ja me pidime nende laste aega viitma.“

„Kas oli lõbus?“ küsis Milli.

„Ei olnud sugugi,“ vastas Aare. „Need olid kole rumalad lapsed, — nende meelest oli kõik imelik ja kummaline, mis me suvel tegime. Nad ajasid nii halpi juttu nagu...“

„... nagu meiegi vanasti,“ ütles Ilmar vahele. „Neil pole ju niisuguseid sõpru kui meil.“

Ta pidi veel midagi ütleva, jäi aga äkki kuulutama ja tähendas siis: „Küll aga väljas sajab!“

XXIV.

Ka teised jäid kuulutama. Sadas tõepoolest, ja päris rängasti. Lausa kallas vett maha.

„Kuidas me nüüd koju saame?“ kohkus Aare.

„Küllap saate kuidagi,“ lohutas Tiit. „See lühike maa, mis teil minna. Mis siis, kui teil tuleks käia mitu kilomeetrit niisuguse sajuga?“

Aare väristas õlgu:

„Küll see oleks kole!“

„Meil jäi isa kord niisuguse vihmaga maanteetele autoga porisse kinni,“ jutustas Tiit. „See oli ammu, mitme aasta eest.“

„Kas ei saanudki lahti?“ ajas Aare silmad pärani.

Tiit hakkas naerma. Aare taipas ise ka, et ta naeruväärselt oli küsinud, ja parandas:

„Kas ta seal kaua kinni oli?“

„Ikka oli,“ ütles Tiit. „Peaagu öö otsa.“

„Kui jube!“ ütles Aare. „Mina oleksin kartnud. Nüüd peaksime minema hakkama.“

Samas tuli kodunt teenija vihmakuubede, kalosside ja vihmavarjudega.

„Ooh...“, ütles Aare pettunult. „Polegi huvitav minema hakata. Mina mõtlesin, et...“

„Ära nüüd seleta enam midagi,“ kiirustas Ilmar. „Tee kähku.“

Mõlemad ajasid endale vihmakuued selga ja kalossid jalga. Väljas tõsteti vihmavarjud pea kohale. Sügavatest loikudest läbi sumades mindi koju. Puude latvades kohises sügisetuul.

Jah, nüüd oli sügis käes. Öö otsa lades vihma vastu aknaid. Päeval sadas edasi. Sadas terve nädala. Sadas kuu aega. Uha sadas ja sadas.

Läbi vihmajärgi käis Aare vahete-vahel Millit külastamas. Läbi vihmajärgi käis Malle Ilmari pool, oli talle õppimisel abiks. Läbi vihmajärgi mindi aeg-ajalt siilile piima viima, kuni siil kadus ega tulnudki enam.

„Et see vesi ka kord otsa ei saa!“ kurtis Aare. Kuid vesi ei mõtelnudki otsa saada.

„Varsti on mardipäev käes, ja ikka sajab vihma!“ hädaldas Ilmar. „Nüüd peaks ju sadu ometi lõppema!“

Kuid sadu ei lõppenud. Ainult hõreda- maks jäi vihm mardipäeva-eelsel nädalal. Ja hea oli seegi. Nüüd võis juba jalutada, — kes hoolis peenest uduvihmast pärast näda- latepikkust s u u r t sadu!

Paar päeva „enne marti“ tegid Ilmar ja Tiit päris pika jalutuskäigu. Nad käisid sü- dalinnas ja tulid suure ringiga kodu poole ta- gasi.

Kuski tänavanurgal kuulis Tiit lapse nuuksumist.

„Keegi nagu nutaks,“ ütles ta Ilmarile. „Kas sa ei kuule?“

Ilmar seisatas ja jäi kuulatama. Jah, tõe- poolest, keegi nagu nuttis. Aga kus? Näha polnud kedagi.

„Nutaks nagu,“ ütles Ilmar, „aga näha pole kedagi... Ei tea, kes see peaks olema... Kas otsime üles?“

„Katsume natuke ringi vaadata jah,“ sõ- nas Tiit. „Ehk on mõni laps ära eksinud...“

Mõlemad vaatasid siia, vaatasid sinna, pii- lusid kodadesse ja ustetagustesse. Leitigi viimaks ühe trepi varjust väike kõhn poisike.

„Miks sa nutad?“ küsis Tiit. „Ja miks sa istud siin vihma käes?“

„Jalg sai haiget,“ sosistas poisike kokku- nult. „Libisesin ja...“

„Kas väanasid jala ära?“ küsis Ilmar.

„Kukkusin põlve katki,“ sosistas poisike. „Ei saa enam käia.“

„Kas elad kaugel?“ küsis Tiit.

„Seal,“ näitas poisike põiktänava poole.

„Me peame ta koju viimal“ ütles Ilmar.

„Einoh, seda muidugi,“ ütles Tiit ja hak- kas poisikest jalule aitama.

„Raha kadus ka ära,“ sosistas poiss hädi- selt.

„Mis raha?“ küsis Ilmar.

„Küllap ta pidi vist poodi minema,“ ar- vas Tiit. „Kuupalju seda raha sul oli?“ kü- sis ta poisilt.

„Kolmkümmend senti,“ vastas poiss. „Ja rohkem kodus ei olegi.“

„Noo...“ tegi Tiit kaastundlikult. „Siis on küll paha lugu. Mida sa pidid poest tooma?“

„Kilo leiba,“ vastas poiss.

„Mul on raha kaasas,“ ütles Ilmar. „Os- tame leiva ka ära.“

Nii tehtigi. Küll oli vilets see kodu, kuhu veerand tundi hiljem jõuti ühes võõra poisi- kese ja leivaga! Pimedas ja umbses keldri- toakeses istus poisikese ema küünlajupi juu- res ja nõelus jämedat lapsesukka. Voodis katkise palitu all magas väike tütarlaps.

„Heldeke, mis nüüd?“ kokkus naine, kui Tiit ukse lahti tõukas ja poisikese Ilmari abil sisse kandis. „Kas Juku jäi auto alla?“

„Tere,“ ütles Tiit oma reipal viisil. „Ei jäänud auto alla. Ainult põlve oli katki lõo- nud. Me tõime ta koju.“

„Leiva tõime ka,“ ütles Ilmar.

„Olge tuhandeks tänatud,“ ütles naine ja ruttas Juku põlve pesema ja siduma.

„Pole tänu väärt,“ pomises Ilmar ja vaatas suurte silmadega ringi. Pani siis leiva ette- vaatlikult lauale ja sõnas üsna aralt:

Loikudest läbi sumades mindi koju

„Kas väike tütarlaps on haige?“

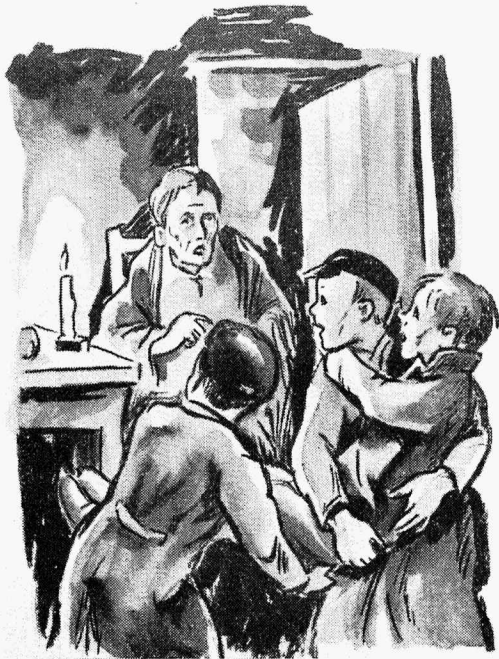
„Ei ole haige,“ vastas naine. „Põrandal on külm, panin ta voodisse. Jäi seal ma- gama.“

„Kas teil puid ei ole?“ küsis Ilmar tasa.

„On veel mõned halud. Hoian neid kui hingerohtu, ei raatsi raisata. Mehel pole tööd, — mine tea, millal tööd saab... Aga mis ma nüüd sellest teile... Aitäh, et Juku koju tõite. Riided tal läbimärjad, nüüd peab vist ikka natuke tuld pliidi alla tegema...“

„Kas tal teisi riideid ei ole?“ küsis Ilmar.

„Ei ole, otsas on kõik. Mees oli mitu kuud haige; nüüd hulk aega tööta...“

„Heldeke, mis nüüd?“

„Kui lubaksite... ma toaksin talle oma vanad riided...“ kogeles Ilmar. „Ja oma vana voodivaiba.“

„Ei ole me seni veel kelleltki armuande võtnud,“ sõnas naine pahaselt.

„Mis te nüüd!“ lausus Tiit rabeledalt sekka. „Egas me armuandi paku, — me tooksime Jukule kingituseks. Mardipäeva puhul või nii... Minu isa oli ka kord ilma tööta. Pärast sai jälle tööd. Küllap Juku isa saab ka... Pange nüüd Juku voodisse õe kõrvale. Me läheme toome talle ühteist... Eks?“

Naine naeratas nukralt.

„Eks tooge siis pealegi,“ sõnas ta vaikselt. „Olete head lapsed.“

„Nagemiseni siis,“ hüüdis Tiit ja tõmbas Ilmari uksest välja.

Ilmar oli nii masendatud, et ta ei saanud tükil ajal sõna suust.

„Ehk on isal neile tööd anda?“ ütles ta viimaks poolsõnalis.

„See oleks küll hea,“ vastas Tiit väga tõsiselt.

„Ma küsin isalt kohe. Peaks ta aga kodu olema!“

Tiit ei vastanud.

„Mul on... neist... nii kahju!“ ütles Ilmar.

„Minul ka,“ vastas Tiit.

„Ma... annaksin neile raha ja...“

„Ära raha anna,“ ütles Tiit. „Aga puid viime natuke. Ja võid lastele leiva peale.“

„Ja saia? ...“ palus Ilmar üsna tasa. „Natukeneigi saia... Eks, Tiit?“

„Olgu peale,“ muigas Tiit. „Niipalju kui sa ise õhtul ära sööksid.“

„Jah. Ja suhkrut. Et nad saaksid teed keeta... kas jah, Tiit?“

„Natuke suhkrut võiks küll viia.“

„Võib-olla neil ei ole teed kodus...“ kõhkles Ilmar. „Kui viiksime teed ka? ...“

„Võib ka.“

„Ja väikesele tütarlapsel Aare vanad soojad toakingad...“

„Jah.“

„Ja soe kleit...“

„Jah.“

„Ja soojad kindad...“

„Jah.“

„Ja Jukule ka kindad...“

„Jah. Aga peasi: palu, et su isa annaks Juku isale tööd. Küll ta siis ostab neile ise kõik, mis tarvis.“

(Järgneb.)

Bumerang

Bumerang on austraallaste jahi- ja sõjariist. Ta on sirbikujuline umbes $\frac{3}{4}$ m pikkune puust viskekoog.

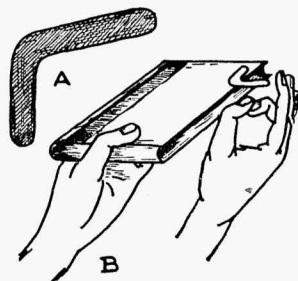
Austraallase visatud bumerang rabab lindu või looma isegi 60 m kaugusest. Kui aga bumerang ei taba märki, siis ta pöördub viskaja juure tagasi, tehes õhus ilusa kaare.

Kui te ei usu visatud bumerangi tagasitulekut, siis veenduge selles alljärgnevalt katsetades.

Valmistage endale kodune miniatuurne bumerang, mida võib lennutada toas. Lõigake kartongist või vanast postkaardist vastav nürinurk, nagu joonisel A. Suurus pole oluline, ainult viskekoogu üks ots peab olema pikem, seega ka raskem. Laske bumerang raamatult „nipsu“ abil lendu. Raamatu ots tõstke trampliinaitaoliselt veidi kõrgemale.

Bumerang lendab, ja ta tuleb teie imestuseks lauale tagasi.

Kui mõni teie valmistatud bumerang seda ei tee, sellest pole häda: lõigake uus, lõigake neid mitu, ja üks neist täidab kindlasti täiuslikult teie soovi, s. o. liugleb ilusasti lauale laskja juure tagasi.

Maailma kalender

Juba igivanast ajast saadik on rahvastel olnud püüe hõlbustada üksteisega läbikäimist, vastastikku mõistmist. See püüe on erilisel hoogu võtnud viimasel ajal, kus igasugused tehnilised vahendid selleks mõjuvalt on kaasa aidanud. Luuakse ühendust pidavad raudtee-, laeva- ja lennuliinid, luuakse ühine posti- ja telegraafikorraldus, tehakse katset luua ühine läbikäimiskeel, võetakse tarvitusele ühised kaalud ja mõõdud, kohandatakse vääringud jne. jne.

Samal ajal sünnib aja arvamine ometi nõnda, nagu ei hinnataks üksteisega läbikäimist ja üksteise mõistmist kuigi kõrgelt. Kristlased, näiteks, arvavad oma aega Kristuse sündimisest, juudid maailma loomisest, mis oli leidnud aset 3760 a. ja kolm kuud enne Kr. sündi, muhameedlased oma usuisa Mekast Mediinasse põgenemisest (meie ajaarvamise 622. aasta 15. juulist), vanad greeklased olümpiamängude algusest, vanad roomlased Rooma linna asutamisest (753. a. e. Kr. s.). Need on ainult mõned üksikud näited ajaarvamise algpunktist nende rahvaste juures, kellega läänekultuuri piirkonnal on lähedam kauaaegne kokkupuutumine.

Ajaarvamise lahkumineva algpunktiga selt-sib eriline ajaarvamise viis. Siin võiks nimetada kolme eriliiki: aega arvatakse kas kuu, tähtede või päikese järgi. Kuu järgi on oma ajaarvamist korraldanud hiinlased, jaapanlased, vanad kaldealased, babüloomlased, juudid, indiaanlased, hindud, vanad greeklased. Päikese järgi korraldasid oma ajaarvamist vanad Mehhiko atsteegid, vanad pärslased ja egiptlased.

Juutide aasta algab noorest kuust, mis luuakse sügisel, kui öö ja päev on ühepikkused, või kohe pärast seda. Kuid on harilikus aastast 12, igapäev 30 või 29 päeva, kokku 353, 354 või 355 päeva, sest teatud pühade pärast, et nad langeksid määratud nädalapäevale, lisatakse päev või kaks juure. Liigaastal on 13 kuud 383, 384 või 385 päevaga. Et teada, missugune on liigaasta, tuleb kõnesolev aastaarv jagada 19-nega, ja kui jääk on 0, 3, 6, 8, 11, 14 või 17, siis on liigaasta, muidu aga lihtaasta.

Nagu juudid, nii ka kõik teised rahvad (jaapanlased, greeklased, babüloomlased, türklased, araablased jne.), kes arvasid aastasse 12 kuud, pidid seda arvu täiendama lisakuude või -päevadega, sest muidu nihkusid aastaajad ühest kuust teise, kuna ju 12 kuud ei täitnud täpselt aastaaegade ringkäiku.

*

Kuudel on enamasti erinimetused. Mõnede rahvaste juures need on väga piltlikud, kas või meil enestelgi: heinakuu, lõikuskuu jne. Kanada suguharude juures on olemas metshane-, külma-, maasika-, punase vabarna ja mustikakuud. Mõnes kohas on kuude nimedeks terved ütlused: vili on külvatud, vili on korjatud jne. Lõuna pool tuntakse melooni-, virsiku-, moorusmarjakuud. Vanadel jaapanlastel puudusid kuude nimetused, kuud käisid neil numbri alla.

Paljude rahvaste juures jagunesid kuud nädalaiks, milles oli seitse päeva. Egiptlased seitsmepäevast nädalat ei tunnud, nemad jagasid oma kuu kolme ossa, igas osas 10 päeva. Nii mõnigi kahetseb, et seda jaotust pole meile üle võetud.

Päevad jagati mitmel pool tundideks, aga vanad egiptlased võtsid tundide asemele valvekorrad, arvult kuus. Seda päevajaotust kasutatakse laevadel veel meiegi ajal.

Egiptlased olid päikesekummardajad, seepärast korraldasid nad ka oma ajaarvamise päikese järgi. On andmeid, et nende kalender ulatub vähimalt 4000 aastat sennapoole Kristuse sündi. Pika aja jooksul märgati, et nende 365-päevane aasta ei vasta täpselt aastaaegade ringkäigule. Seepärast avaldati 238. a. enne Kr. määrus, et iga nelja aasta tagant tuleb lisada üks päev, nagu teeme seda meie veel praegugi: roomlaste vahetalitusel oleme omandanud egiptlaste kalendri.

Roomlased kasutasid egiptlaste suuremat kogemust kalendri asjus Julius Caesari ajal, kes laskis täpsustada ajaarvamist. Alguses oli roomlaste aastast ainult 304 päeva. Kuud olid eripikkused, mõnedes oli kakskümmend, mõnedes kuni 55 päeva. Kuude nimed olid: Mars, Aprilis, Maia, Juno, Quintilis, Sextilis, September, October, November, December. Et roomlaste tähtsaimaks jumalaks alguses oli sõjajumal Mars, siis pandi tema-nimeline kuu esimeseks.

Umbes 700 a. enne Kristuse sündi täiendati roomlaste kalendrit, lisati kaks kuud December'i järele — Februarius ja Januarius (esimene nimi tuletub ohverdusest, teine jumalast Janus'est), kokku 12 kuud, igapäev 30 või 29 päeva, kokku 354 päeva. Et paarisarvu peeti õnnetusetoojaks, siis lisati üks päev juure, seega saadi 355 päeva. Nõnda seisis see kuni aastani 452 e. Kr. s. Siis vahetasid kuud jaanuar ja veebruar millegipärast oma kohad, nii et nüüd oli kuude järjekord nõnda: Mars,

Aprilis, Maia, Juno, Quintilis, Sextilis, September, October, November, December, Januarius, Februarius.

355-päevane aasta oli tõelisest 10 päeva ja 6 tundi lühem, sellepärast nihkusid teatud pühad oma paigast ära. Et see sobimatus kõrvaldada, hakati iga kahe aasta tagant lisama üks 22- või 23-päevane kuu, nimega Mercedonius. Seda ei paigutatud aasta lõppu, vaid veebruarikuu 23. ja 24. päeva vahele.

Seni kui Rooma riigi piirid olid suletud Itaaliasse, võidi sellise kalendriga leppida, aga kui saadi omaaegse maailma valitsejaks, siis selgus, et oli rahvaid, kelle ajaarvamine oli palju paremini korraldatud. Nõnda siis pöörduki maailmavalitseja kalendri asjus oma alamate poole. Esimeses järjekorras tuli arvestada egiptlastega, selle vanima kultuurrahvaga ja ta kogemustega.

Nagu juba tähendatud, olid egiptlased päikesekummardajad. Nende huvi päikese vastu oli eriti suur ta tõusul või loojangul. Seda tõendab templite ehitus, mis seisis muuseas ka täheteaduse teenistuses. Nõnda siis, kui mõni tempel oli pühendatud päikesele, ehitati ta nõnda, et tõusva või lojuva päikese kiired tungiksid pühimasse paika ainult teatud tähtsal, enamasti aasta esimesel, päeval, nii et päikesekiire järele oleks ilma arutamata kindlasti teada, millal on saabunud üks või teine tähtis päev.

Aga egiptlased ei ehitanud mitte ainult päikese auks templeid, vaid ka tähtedele. Eriti suures lugupidamises seisis Siirius, mis tõusis nende uuel aastal, aasta pikimal päeval, umbes üheaegselt päikesega. Samal ajal hakkas ka Niilus üle oma kallaste tõusma ja egiptlased nimetasid Siiriust Anubis'eks, Niiluse vahikoe-raks. Seda tähte austati kui jumala Isise kehas-

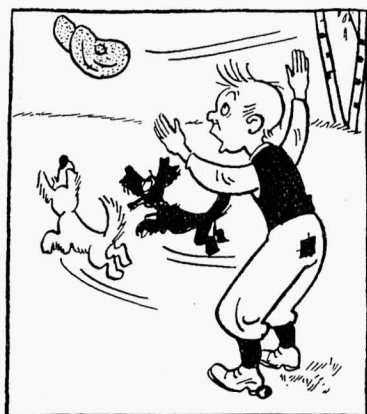
tust ja seepärast on arusaadav, kui talle ehitati templeid. Siiriuse ja teiste suuremate ja heledamate tähtede auks ehitatud templitega egiptlased avastasid imeliku asja: tempel, mis oli nõnda ehitatud, et teatud tähe valgus pääsis temasse määratud päeval ja ajal, kaotas paarisaja aasta pärast oma ülesande — tähe kiired ei pääsnud enam temasse õigel ajal, nagu oleks ta võõriti ehitatud. Põhjuseks oli see, et tähtede tõusu- ja loojangukoht nihkus aastate jook-sul paigast. Endise templi kõrvale tuli ehitada uus, mille suund oleks kooskõlas tähe uue tõusu- ja loojumispunktiga. Päikese liikumine andis ajaarvamiseks kindlama aluse, sest ta tõusu- ja loojumispunkt seisis paigal.

Egiptlaste kalender ei tunnud nelja aasta-aega — kevadet, suve, sügist ja talve, — vaid ainult kolme — üleujutust, külvi ja lõikust. Nimetuste tuletus on seletamatagi selge.

Juba öeldustki paistab, et ajaarvamises on olnud suuri lahkuminekuid eri rahvaste juures. Muidugi, tänapäeva argielu endised kalendrid ei häiri, küll aga valmistavad nad raskusi teadlasile, kes püüavad ajaliseltselgitada ammumöödunud sündmusi. Eriti mõistame seda, kui kõigele muule lisame, et vanad greeka linnriigid läksid oma väiklases võistluses sinna-maale, et igaüks neist tarvitas oma kalendrit, sest keegi ei tahtnud teisest halvem olla ega milleski temast oleneda. Selle tulemuseks oli ajaarvamise segadus, mida pole suudetud tänapäevani selgitada.

Aga samasugust segadust leidub veel tänapäevgi. Keegi kinnitab, et veel praegu ilmub Lähi-Idas ajakirju, mille lugejad kuuluvad kuude erirühma ajaarvamise suhtes. Nende seas on gregoriaanlasi, juliaanlasi, juute, muha-meedlasi, kopte ja iraanlasi. Neid kõiki peab ajakirja toimetuse katsuma ajaarvamise suhtes

Äpardunud

rahuldada, mis pole sugugi kerge ülesanne. Niipalju on siiski saavutatud, et aasta algust hakatakse ikka rohkem arvama samast päevast, enne olid ka selles lahkuminekul. Roomlasil algas aasta 1. märtsil, nagu juba tähendatud, egiptlasil 19. juulil, greeklasil 1. juulil, kesk-aegseil eurooplasil 21. märtsil või 25. detsembril. Hiinlaste uus aasta rändab, nagu meie lihavõttedki.

Minevikus on kalendrilised erinevused sünnitanud rahvaste seas lahkkelisid ja isegi sõdu. Kristlased on mõnisada aastat kannatanud hõõrumisi lihavõttepühade aja pärast. Paavst Gregoriuse poolt teostatud teaduslik kalendri täpsustamine 1582. a. sünnitas lõhe, mis pole veel tänapäevani täiesti kõrvaldatud. Hiina keisrid on lasknud täheteadlasil päid otsast raiuda kalendri ebatäpsuse pärast. Londonis tõsteti 1752. a. mässu ja nõuti valitsuselt 11 päeva tagasi, mis olid kaotsi läinud kalendri muutuse tõttu. Vanausulised, keda on meilgi, on veel praegu valmis lahinguid lööma vana stiili kalendri kaitsmiseks.

Kalendri igivanadusest ja tema aeg-ajalisest parandamisest hoolimata ei peeta teda ometi tänapäevgi täiuslikuks. Päevad, nädalad, kuud ja aastaajad ei taha aastas kuidagi hästi sobida. Ei kuud ega aastaajad ole ühepikkused. Sedasama võib ütelda ka veerand- ja poolaastate kohta. Kaks üksteisele järgnevat aastat ei alga kunagi samal nädalapäeval. Kuu- ja nädalapäevad ei käi kahel järgneval aastal kunagi kokku. Kui ühel aastal 1. august langeb, näiteks, laupäevale, siis järgmisel ta langeb pühapäevale. Kuudel pole iga aasta ühepalju üksikuid nädalapäevi. Töö- ja puhkepäevade hulk pole kahel järgneval aastal kunagi ühesugune, seepärast on nende aastate täpne võrdlemine mitmes suhtes võimatu. Kuudega on sama

häda. Kui tahetaks, näiteks, ühe aasta juulikuud võrrelda teise aasta juulikuuga, siis selgub, et ühes on viis, teises neli pühapäeva.

Juba ammu on inimesed oma pead mürdnud selle üle, kuidas küll vabaneda neist ja paljudest teistest raskustest ja ebamugavustest kalendri alal. On soovitatud tarvitusele võtta 12 kuu asemel 13 kuud aastas, igas kuus 28 päeva, täpselt neli nädalat, aastas 364 päeva. Kuna 28 on 4- ja 7-me korrutis, siis järgneks siit, et iga päev aastas kui ka iga kuupäev langeks alati samale nädalapäevale. Seda kalendrikorraldust arutati kümmekond aastat tagasi suure huviga ja ta leidis oma lihtsuse pärast alguses suurt poolehoidu. Ometi jäeti ta lõpuks kõrvale, vististi oma liig radikaalse uuduse tõttu. Selle asemel on esile kerkinud teine kava, mis on loodud katoliku preestri Mastrofini poolt. Sellekohaselt jääks aastale ta 12 kuud, milles kokku oleks 364 päeva. See arv laseb end täpselt poolitada ja ka neljaks jagada. Et seda 364-päevast aastat aastaegadega muutumatus kooskõlas hoida, tuleb talle lisada üks või kaks päeva. Harilikul aastal paigutatakse see päev aasta lõppu 31. detsembrina, liigaastal lisatakse veel teine päev esimese ja teise poolaasta vahele 31. juunina. Mõlemad need päevad soovitatakse võtta rahvusvahelisteks puhkepäevadeks.

Muidu oleks aastaga nõnda: ta algaks pühapäevaga 1. jaanuaril, aasta teine pool algas samuti pühapäevaga 1. juulil. Igas poolaastas oleks 182 päeva või kuus kuud, igas veerandaastas 91 p., 13 nädalat või 3 kuud. Igal esimesel neist kolmest kuust oleks 31, kahel viimasel kummalgi 30 päeva. Iga veerandaasta algaks alati pühapäevaga ja lõpeks laupäevaga. Nagu eelmises 13-kuises kavas, samuti langeksid ka siin aasta- ja kuupäevad alati samadele nädalapäevadele. Ka pühapäevad ja pühad korduksid

Õppetund

alati samadel kuu- ja nädalapäevadel. Kiriku- ja teiste pühadega ei võiks kunagi enam juhtuda, et nad ühel aastal langeksid ühele ja teisel aastal teisele nädalapäevale. Igas terves, pool- ja veerandaastas nagu ka igas kuus oleks ühesugune arv tööpäevi. Aastad korduksid täiesti ühesugustena igavesest ajast igavesti. Sellepärast nimetataksegi seda kalendrit alati-seks maailma kalendriks. Ka tema kohta maksaksid täiel määral 13-kuise aasta leiutaja Don Carlos de la Plaza sõnad, mis see ütles oma kalendri kohta: „Kalendritööstuses sünniks täieline revolutsioon. Lugematute raamatute, raamatukeste ja brošüüride asemel, mis lastakse praegu iga aasta turule, graveeritaks kalendrid pronksi, hõbedasse või kulda ja kuupäevad märgitaks igaveses kalendris briljantide, pärlide või rubiinidega.“

Maailma kalendri eest võitlejad lootsid, et ta võetakse varsti igal pool tarvitusele. Neil oli isegi päev kindlaks määratud, mil ta pidi oma tegevust algama: 1. jaanuaril 1939. See päev oli tähtis sellepärast, et ta oli pühapäev, nagu uus kalender seda aasta alguseks soovitab. Sama võimalus kordub uuesti alles 1. jaanuaril 1950.

Asja katsuti käima panna Rahvasteliidu kaudu, kus Tšiili esitas sellekohase ettepaneku. Kümme riiki oli seal esitusega põhimõtteliselt nõus, viis oli kindlasti vastu, kuus ei kõsanudki ettepanekule, seitse loobus oma seisukoha avaldamisest, neli arvas, et uuendus tundub neile enneaegsena, niisiis — ettepanek kukkus läbi. Meie valitsuse arvamine oli selles asjas 29. juulil 1937, et — oleme põhimõtteliselt nõus, kuid uuendusel oleks praktiline tähtsus ainult siis, kui ta võetaks tarvitusele kõigi või vähimalt rõhuva enamiku riikide poolt.

Nagu sel puhul olnud seletusist paistab, oli uue kava vastuvõtu peakomistuskiviks kolm asjaolu: 1) kõik pühad peaksid saama endale kindlad päevad, ka praegu rändavad lihavõtted; 2) uues aastajaotuses esineks kas üks või kaks lisapäeva; 3) kinnihoidmine vanast harjunud kalendrist. Kas suudetakse kunagi neist takistusist üle saada või langeb ka see unenduskava unustushõlma, näitab tulevik, igatahes tema soovitajad on otsustanud oma idee eest edasi võidelda. Lihtsustamise ja kergendamise mõttes tasub asi vististi nähtud vaeva. Jääme ootama 1. jaanuari 1950.

A. H. T.

Külastamas eestlasi Latvijas

Karl Laane

Piki meie Vabariigi lõunapiiri asub naabermaa Latvija alal rohkesti eestlasi, kohati isegi tihedate asulatena, kus on oma eestikeelsed koolid, eesti seltsid jne. Mitmed kohanimed, eriti Valgast mere pool olevas Latvija osas, on tõendus, et seal eestlased on elanud juba kaugemas minevikus. Näiteks Härgmäe, Heinaste, Pikkasaare j. t. on igipõlised eesti nimed, kuigi need läti keeles kõlavad pisut teisiti. Valgast ida poole on eestlasi Aluksnes, Liepnas, Laitsnas j. m., aga need on asunud sinna hiljem, peamiselt maatainimestena, et seal visa töö ja hoolega endale uus kodu luua.

Oli palav ja põuane heinaaeg möödunud suvel, kui mul võimalus teostada ammust kavatsust ja külastada sugurahva liikmeid nende asukohtades teispool Latvija piiri — Laitsnas, Aluksnes ja Liepnas.

Kõige sobivam on sinna sõita omnibusega Võrust läbi kauni Rõuge ja Viitina-Rogosi vaheldusrikka künkliku maastiku. Kui oled meie piirivalvekordonis Luutsnikus esitanud isikutunnistuse vajaliste märkuste tegemiseks, tuleb veel üle kilomeetri minna, kuni küngaste vahel keerleval teel ühe metsatuka tagant ilmuvad su ette kirjud piiriväravad. Vastamisi seisavad eesti ja läti värvides piiripostid naaberriikide vappidega ja ülestõstetud teesulad. — Rulli piiripunkt.

Teest kummalgi pool tähistab kaugemale riigipiiri ainult üle heinamaa ja põldude kulgev harv piiripostide rida. Tee viib edasi üles künkast, kus naaberriigi väikese piirivalvemaja ees lehvib vaikes tuules punane-valge-punane lipp.

Maastikupilt on samasugune kui meie pool riigipiiri: künkad vahelduvad ikka madalikega, metsatukkade ja põldudega ning nende vahel läikivate järvekestega, mille pinnal aeg-ajalt lööb kala liikvele ringlaineid. Kui polnuks piiripunkti ja seal vastavaid seadusenoete täitmisi, kui ei paistnuks teelahkmeil läti keelseid teejuhatusi, võinuks sammuda edasi, märkamata, et oled välisriigi pinnal.

Kuskilt metsakurust karjamaalt kostab tuttav eestikeelne karjase laul, mis kandub sinuni koos viljalõhnadega.

— „Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt...“, nii kajab laul vastu kõrgete kuuskede latvadel.

Kuidagi eriliselt soojendavana tundub see laul, kuulduna siin teispool piiri tundmata karjase suust.

Kuskilt teisalt kuulduv aga teise karjase läti keelset laulu. Elavad ju siin kõrvuti ning segi eesti ja läti pered.

Laitsnas leidub eesti talusid nii rohkesti, et seal peagu igal sammul võib kuulda tuttavat

võrumurdelist emakeelt, nagu olekski siin vaid jatk meie kaunist Võrumaast.

Tee ääres kaupluste siltidel silmad tuttavaid eesti nimesid, mis on enamasti siiski lõppu saanud lätipärase „s“-i. Niisiis Nurks, Mürks, kuid ka Valge jne.

Laialt, sirgelt ja laudsiledalt Riia-Pihkva kivi-teelt avaneb suurepärase avar vaade üle piiri tagasi meie kodumaa küngastele, põldudele ja metsadele, kus taamal sinetavad Haanja mäed.

Kiviteelt vasemale käänduv tee viib piirist kaugemale külade vahele, kus juba harvem võib kohata eestlasi ja eesti talusid. Kuid neid leidub siingi Latviya kõrgema mäe Delinkabusi (Tulimäe) jalal. Tee kulgeb edasi ja viimaks jõuadki Aluksnesse (Marienburgi), Läti eestlaste ühte tähtsaimasse keskusse.

Aluksne.

Aluksne on kena arenev väikelinn kesk kaunist loodust. Suur Aluksne järv oma ilusate saartega ja suurepärase puistikega järve kaldal annab linnale palju völu ja meeldivust. Koht on Lätile tähtis ka kultuurilooliselt, kuna siin on kirikuõpetaja Glück kirjutanud esimese läti keelse piiblitõlke ja asutanud esimesi koole, mille tähistamiseks uus kohalik moodne läti koolimaja on pühendatud Glücki nimele. Suured põlised tammed vanas kirikla pargis kõnelevad veel tollest ajast, mil nimetatud läti kultuuritegelane need sinna on istutanud.

Ka meie Vabadussõja käigus on Aluksnel olnud silmapaistev koht ning seal peetud lahinguis on nii mõnedki meie rahva poegadeist toonud oma elu ohvriks meie vabaduse eest.

On juba hiline öötund, kui saabun Aluksnesse, kuid teades endal tuttavaid asuvat linnast väljas otsustan veel nende juure minna ööbima.

Jõudnud välja linnast, kannab mahe tuul vastu valmivate rukkiväljade lõhna. Vasakule jääb naaberriigi vabaduse eest langenute mälestuseks püstitatud kõrge obeliskitaoline mälestussammas, paremal kohiseb juba noor n.-n. „uuestisünnikaasik“ ja samas on püstitatud vanaaegses läti rahva stiilis ehitatud külaelamu, mille juures tähtsamatel Latviya pidupäevadel peetakse rahvuslikke pidustusi.

Viimaks jõuan taludeni, milliseist ühes peaksid asuma tuttavad eestlased, keda otsin. Kuid väsitava ja pika päevatöö järele on talude rahvast haaranud sügav ja magus uni ning ka mina ei taha neid selles segada. Seepärast otsin omal käel üles heinaküüni ja peatselt viibin värsketes, lõhnavates heintes kosutava une hõlmas.

Hommikul äratavad mind loomade hääliitsused ja tööle ruttavate inimeste hüüded.

„Maasik, kohes'sa läät!“ pahandab karjus.

„Juhan, võta rihä ka ütlen!“

See on ju puha selge võru keel!

Tõusen. Asun otsima eluhoonet, kus peaksid asuma suguvennad, kelle hääli juba kuulsin. Kuid satun eksikombel esimesena siiski läti talle. Esikus askeldab peretiitar ja vaatab uudistavalt võõra poole. Kuid tervitusele ja küsimusele ta vastab:

„Es nemak“ (s. o. — ei oska).

Samuti tagajärjetuks jääb pöördumine eesti keeles noore läti perepoja poole. Siis aga ilmub

lävele vana habemik läti talutaat ja temaga saab vajalised jutud üsna puhtas eesti keeles ära seletada. Ja tema siis juhatabki mind õigesse talle.

Eesti talus.

Südamlik pererahvas võtab lahkelt vastu. Kui olen sooritanud hommikuse supluse Aluksne järve roogukasvanud kaldalt, on perenaine vahepeal toonud lauale värsket leiba, võid, piima, suitsuliha ja mett. Peremeeski on tulnud põllult ja mõnusalt piipu popsides arendab sõbralikku vestlust. — Majarahvast huvitab kõik, mis puutub Eestisse. On ju neilgi rohkesti sugulasi-tuttavaid Eestis ja ärksamate eestlastena on nad ka ise püüdnud hoida tihedat sidet oma kodumaaga. Kuid piir on siiski vahel ja vanematel inimestel on juba aastakümneid kulunud viimasest Eestiskäimisest. Kodus on nad alles hoidnud eesti keele tarvitamise igapäevases elus ja mõned neist isegi ei oska kuigi hästi läti keelt. Seevastu nooremad puutuvad tihedamini kokku lätlastega ja mõned isegi lätistuvad, nagu kurdeti ja nagu hiljem ka ise nägin.

Tsetserid, nii on majarahva nimi, on koha peal ärksaim eesti pere, kes on püüdnud oma lastele anda võimalikult rohkem haridust ja hoida tihedat sidet kodumaaga.

„Egas mi Eestit unõtada saa. Säält saami alati uut herätüst.“

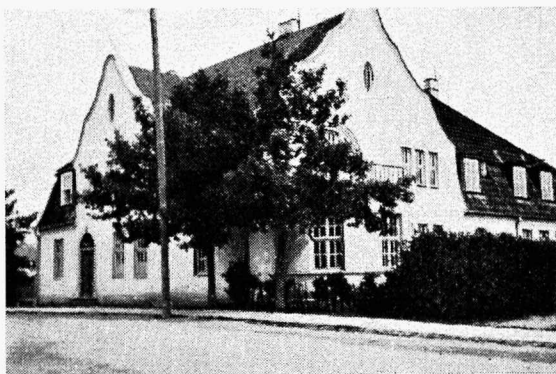
Ja peremees näitab eesti ajalehtedele ja keerab raadiovastuvõtja nuppe, nii et kuuleme hommikusaadet Eestist. — Ajaleht ja raadio ongi Latviya eestlaste suurimateks sidemepidajateks kodumaaga. Eesti ajalehe võib siin leida peagu igas eesti peres; raadiovastuvõtjaid on palju vähem.

Noored teevad enesearendamise tööd.

Kolm perepoega löövad kõik agarasti kaasa eesti seltskonnatööl Aluksnes. Neist noorim, Nikolai, on pärast algkooli lõpetamist õpinguid jatkanud ka Eestis, Kunda rahvaulikoolis, kust ta on kaasa võtnud palju vaimset äratust ja kogemusi, mida ta nüüd rakendab oma kodukohas.

Ta on isegi organiseerinud õpingi, mis peab oma töökoosolekuid Liknas asetsevas eesti koolimajas.

Selles Aluksne eesti koolimajas, mille ukse kohal seisab küll läti keelne silt, tulid noored

Eesti koolimaja Aluksnes

õpiringi koosolekuks kokku ka minu seal olles. Oli seal nagu tükike meie oma kodumaad: seintel meie riigi- ja kultuuritegelaste pildid, riulitel ja laudadel eesti raamatud. Ja kui siis veel valmistatult lauldi meie rahvuslaule, tekkis tunne, et sealseis ärksamais eesti noortes elab sama rahvuslik vaim. mis kodumaalgi.

Kuigi väliselt ei torka Aluksnes just palju eestilist silma, sest kaupluste sildid on lätikeelsed ja ka kõigist eestlaste nimedest nende lätistamise tõttu ei saa kohe aru, võib seal siiski sageli kuulda tuttavat eesti keele kõla, eriti turupäevadel, mil linnas on rohkesti maarahvast.

Vestlus kahe eesti taadiga.

Minagi muude hulgas sattusin tänaval kahele omapärasele habemikule vanataadile, kes olid omavahel elavas vestluses. Ja — nagu selgus — päris selges „maakeeles“.

Kaks eesti taati Latviias

„Tere, kas võib ka osa võtta jutust?“

„Tere!“ kohmitsevad vanamehed esiteks kuidagi poolüllatatumult juuretulistale.

Viimaks aga arenes päris mõnus vestlus nende Aluksne eesti taatidega.

Üks neist osutus Patu-nimeliseks ehitusmeistriks, teise nimi oli Pihlak, mis lätistatuna kõlab „Pelaks“. Esimene neist oli pärit Tarvastu kandist, oli niisiis mulk, teine oli Võrumaalt ja oli tegutsenud varem metsamehena. Mõlemad aga olid oma sünnimaalt eemal olnud juba ligemale 40 aastat.

Vana Patt jutustas, kuidas ta kogu eluaeg on teinud rasket tööd ja hoidnud kokku. Mees näitas ühele ja teisele majale linnas, mis kõik olivat tema ehitatud. Viimaks olivat ta üles saanud omaendagi elumaja, kus ta nüüd saadab mööda oma vanadusepäevi.

„Kas tahaksite kord tulla ka Eestisse?“

„Küll tahass. Kaua aigu om joba müüdä, kui sääil viimati olli. Nüüd om muidugi kõik hoo- bis tõsõs saanu. Aga vai nüüd vanal inemisel inämb liikumine nii hõlbus om...“ Aga innee surma tahass kõrd är kävvü küll...“ Vanamees jääb seejuures kuidagi imelikult mõtlikuks.

Siis kaldub jutt veel sellele ja teisele asjale. Vanad jutustavad meeleldi lugusid ka Vabadus- sõjast.

„Miks mi nüüd ei piäss mäletämä noid aigu!... Nuu olli nigu eeläpäiv. Kui Eesti väe sisse tul- liva, sis Eestj sõamehe olliva nigu uma poja.“

Niiskus on tekkinud vana Patu hallidesse sõb- ralikesse silmadesse, kui ta viimaks ulatab vana töömehekäe. Ja mõtlikul sammul astub ta, pisut vimmas, kahar hall habe sasis, palja jalu, oma maja poole. Pihlak aga kõmbib teise kanti, ha- bemepuhmas lehvimas tuules.

Liepna eestlased.

Kaugemal teistest, Vene raja lähedal Liepnas, asub teiste rahvuste keskel üksikute taludena üle 30 pere eestlasi, kelle sinnarändamine on olnud sarnane Aluksne eestlaste omale.

Reisijaid täis omnibus viib laupäeva õhtupo- olikul Aluksnest välja Liepna poole. Künklik maastik laskub pikkamööda tasasemaks. 35 kilo- meetrit sõitu Vene piiri suunas, kuni oleme pä- ral — Liepna alevikus, Latgallias, kus koht tule- tab meele meie Petserimaad. Siin asetseb kirik, siis koolimaja, kus õpib teiste hulgas ka eesti lapsi, kuigi nad emakeelt saavad õppida ainult eritudides, enne muude tundide algust.

Edasi rida alevikumaju tee veeres. Ühe maja ukse kohal asetseb kingsepaist. Sinna pöördume, sest kingsepp-meister ongi sinne eesti seltsi esi- mees. Lihtsas kodus silmad taas eesti ajalehti. Seinal on Eesti Vabariigi Presidendi pilt. Ra- diovastuvõtja võimaldab kuulata saateid Eestist ja teada saada sündmusi kodumaal.

„See, näete, toob Eesti kodumaa meiegi ellu ega lase unustada oma emakeelt,“ lausub lahke pereisa seesmise vaimustuse ja rahuldusega.

Kui oleme kinnitanud keha ja end karastanud ojakese vees, asume väikese seltskonnaga teele, et võtta osa alevikust 7 km eemal asuvas metsa- talus toimuvast Liepna eestlaste kokkutulekust.

Peatselt jõuame metsade vahele. Ainult mõni üksik hall talu paistab siin-seal hämarduvate metsatukkade vahelt; mitmed neist kuuluvad eestlasile.

Asume paigas, mille kohale läti turismikaardil on joonistatud sääraseid haruldasi loomi nagu põder, karu ja ilves. Kahju ainult, et me ei sat- tunud ise nägema ühtki neist haruldasist metsa- lisist. Ja vaevalt neid just siia, madalate met- sade vahele, satubki, kuna suuremad metsad aset- sevad veidi kaugemal.

Hämarus tiheneb. Kogu päeva silmapiiril ol- nud pilved on viimaks jõudnud kohale. Juba tilgub alla üksikuid piisku. Naljatades märgi- takse, et lätlasil olevat säärane ütlus oma naab- rite eestlaste kohta, et kui olevat kuulda eesti keelt, siis hakkavat vihma sadama.

„Küllap tänagi vist sellepärast töötab meile tulla ammuoodatud vihma õnnistuseks, eriti praeg- usel põuasel ajal.“ Nii naljatades on kõigil meeleolu hea.

Ümbruskonna põliseim talu on sealsete eestlaste järjekordse kokkutuleku kohaks. — Hämarusest paistavad korralikud taluhooned, kui pöördume õueväravast sisse. Oleme päral.

Elavas jutuhoos on õues juba üsna suur salkkond inimesi, noori ja vanu. Juuretulijaid võetakse vastu rõõmsate hüüatustega. Tulijaid on isegi üle kolmekümne kilomeetri kauguselt — kuskilt Venemaa piiri poolt — Uudepi kandidist. Tuleb inimesi jalgsi, jalgrattail, hobuseil. — Suuliselt saadetud teade on nad kõik siia kokku toonud, et viibida oma suguvendade ja -õdede keskel ja kõnelda eesti keelt.

Teiste hulgas leidub ka noori poisse ja tüdrukuid, kes enam ei oska kuigi palju oma emakeelt, sest nad on üles kasvanud võõra rahva keskel.

See-eest aga vanemad inimesed muutuvad otse härdaks, olles omavahel ja kuuldes vaid eesti keelt. Ja kuigi kokkutuleku puhul ei olnud mingisuguseid sisulisi ettekandeid, kujunes õhtu siiski ülevaks.

— — —

Talu avara rehe all on süüdatud lambid. Pikale lauale on asetatud toitu: keedetud kanamune, värsket leiba, võid, suitsuliha, korpe... Igäüks olgu lahke ja võtku. Õllekanne kantakse ringi.

Poolal reheelusel on laudpõrand. Pillimehed löövad lahti oma viiuli- ja kandlelood ja peagi pääseb veerema ka tants. Ikka valss, polka, „paabeljon“... Vahel sekka tantsitakse ka moodsamaid tantsu, millele pillimehed laulavad kaasa, — jah, läti keelseid šlaagreid küll, sest pillimehed on neid läti noortelt õppinud. Mõnigi metsatalu peretütar on hädas tantsusammudega. — Aga julge pealehakkamine annab neilegi pool võitu! Viimaks on plätis vanemadki inimesed.

Siis rökkab ringilaul:

„Mu isamaa armas, kus sündinud ma...“

Edasi:

„Üks jahimees läks me'etsa...“ j. t.

Kui laululõng on kord juba üles võetud, siis aina tuleb lisa. Ka siis, kui ringmängud on juba lõppenud. Enamasti kõik vanad, tuntud laulud. Tundub aga, et paljudele noorematele siin on need juba ka jäämas võõraks.

Minul kaasavõetud ühislaulude raamatud kaovad nagu tilk vett kuumale kerisele.

„Kas teil inämb ei õlõ?“ päritakse. „Saatke meile viil laulikit! Mi siin unõtami eesti laulu muidu är. Raamatust om hää miilde tulõtada ja uusi laulõ manu oppi.“

Erilise vaimustusega kõlavad laulud Eestile ja eestlasist. Nendes lauludes on suurt ühendavat ja äratavat jõudu.

Pidu vahel tekib sõbralikke mõttevahetusi elatanud taatidega ja täis elujõudu peremeestega. — Kes pärib, kuidas elatakse Eestis, kes jagab säravil silmil oma muljeid viimasest Eestis käigust, kes jutustab mälestusi praegusse elukohta asumisest ja sealse elamise rõõmudest ja muredest... Usaldatakse sind kui vana sõpra või sugulast.

Vana pereisa Sisask, kes on olnud varem Eestis valla kohtumeheks ja praegu teiste eestlaste hulgas on lugupeetavaimaks meheks koha peal, seletab hardunult oma rännuloost. Teine mees

Mait Metsanurk

(Eduard Hubel), meie tuntuimaid romaanikirjanikke, pühitseb 19. novembril s. a. 60-dat sünnipäeva. Juubilari kirjanduslik tegevus on olnud väga viljakas: ta sulest on ilmunud palju väärtuslikke romaane, novelle ja näidendeid. Noortele on Mait Metsanurga loominguga hulgast eriti südamelähedaseks saanud ajalooline romaan „Umera jõel“

tuleb usaldavalt su juure, paneb käe õlale ja jutustab, kuidas ta on näinud vaeva metsamaast uudispõldude harimisega. Ja lisab siis rahul olles:

„Nüüd omma põllu haritu, kandva vilja... Kuigi see kõik oll rassõ, om nüüd vähembält lastel kergemb elädä.“

Mees on õnnelik, et ta töö on vilja kannud, kuigi tal on ka kahju, et nüüdne kodu on kaugel põlisest kodumaast.

„Tahtsõ saia umma maad ja umma volli. Nii saigi kodu siia. Üts suuv om viil, et latsõ võisi saai rohkõmb haridust kui esi olõ saanu!...“

Nii usaldatakse paljugi rõõme ja muresid sulle.

Õo kulus ruttu ses südamlikus vestluses, laulus, tantsus-mängudes Liepna eestlaste keskel... Juba koidab uue päeva valgus, kuid lahkumine ei toimu nii kergesti: ei taheta veel lasta minema.

Lõppeks aga, kui on pigistatud mehiselt kätt, veerevad jalgrattad õueväravast teele. Hüütakse veel järele:

„Oleme eestlased ja eestlasteks jääme!“

Tee toob mind kodumaale tagasi taas Liepna, Aluksne ja Laitsna kaudu. Mingi soe tunne on südames.

Eesti südameid tuksub ka teispool kodumaa piiri.

Mürinal heidab vali sügistorm vahu-seid laineid rannakividele. 8-palliline tuul kihutab ja rebib musti pilvesa-garaid, tähesilmad nende vahel värisevad hirmunult. Puhuti rabiseb jääkülma vihma, siis jämedat rahet. Ulgumerelt kostab lakkamatu kohin, mets rannikul oigab halastust paludes. On pime novembriöö.

Kalurimajades valitseb vaikus. Ma-gatakse rahulikult, sest eriliseks mureks pole põhjust. Ilmajaam andis varakult tormihoiatuse, mille teada saades püü-nised kohe merest välja toodi, enne kui ilm läks kurjaks. Selline raju on päris heaks unelauluks, kui varandust ja elu ei ähvarda hädaoht.

Ühes majas ei saada aga und. Siin elab päästejaama ülevaataja. Ta vaat-ab murelikult mässavasse pimedusse ja kuulatab pingutatult. Selline öö toob sageli temale tööd.

Eks olegi! Kas ei kostnud just prae-gu tormimürina sekka summutatud-hää-leine pauk? Kas ei ole mõni laev jälle karile sattunud, kutsudes kahuripauguga rannalt abi? Ja ennäe — kaugelt ker-gib tulekera heleda joonena pimedasse kõrgusse ja kaob sädemeid pildudes. S. O. S! S. O. S! hüüavad kahuripaugud ja raketid, — päästke meid, tooge meile abi, enne kui murdlained matavad meid külma hauda!

Päästejaama ülevaataja tormab väl-ja. Põrutab rusikaga paari teeäärse kalurimaja uksele ja jookseb veepiiril seisva päästekuuri juure. Hetke pärast lendab hele rakett sisinal taeva poole: teadku merehädalised, et nende häda-hüüdu on märgatud ja et neile organi-seeritakse abi. Kohe hakkab undama sireen-pasun, mis peab äratama ja kok-ku kutsuma päästemeeskonna liikmed.

Peatselt jookseb kalureid kuuri suu-nas ja varsti on kogu meeskond kohal. Kibekiiresti korraldatakse vajaline va-rustus ja juba lükatakse päästepaat tar-mukate meeste poolt vihastele lainetele. Algab äge võitlus määratseva tormiga, võitlus elu ja surma peale, päästmaks hädasolevaid ligimesi.

*

Vesihall kuur, mere poole suunatud väravail kaks sinist ankrut põimunud suure punase ristiga — nii seisab pääste-jaam rannal, võimalikult veepiiri lähedal. Päästejaamu on Eesti rannikul 28. Kõik need on Eesti Punase Risti val-duses. Nii sirutab see heategev organi-satsioon oma abistavad käed merelegi.

Kes on siis need vaprad mehed, kes rängimagi tormi puhul on valmis pak-kuma abi hädasolijaile? Küllap vist kõrgepalgalised ametnikud, inimesed, kes hea tasu eest on nõus teiste eest elu kaalule panema?

Ei. Mitte midagi sellist! Õnneks leidub meil kõikjal naisi ja mehi, kes igal hetkel on valmis ligimest päästma ja abistama, mõtlemata mingile tasule. Eriti palju on selliseid sangareid rannikurahva hul-gas, seal, kus ollakse harju-nud ühiselt võitlema karmide loodusjõududega.

Päästepaat on sõiduvalmis

Päästemeeskond oma „vormiriietuses“

Päästejaama meeskonna moodustavad kohapealsed rannaelanikud-vabahtlikud. Endi keskelt valitakse välja üks tubli mees, kelle Punase Risti Peavalitsus kinnitab päästejaama ülevaatajaks. Ülevaataja hooldab päästejaama varustust, saades selle eest väikest tasu — 10 krooni kuus.

Mis kuulub siis päästejaama varustuse hulka?

Vaatleme eeskätt päästepaati. See on ehitatud nii, et see oleks suuteline taluma mere igasuguseid tujusid. Ta on 10 meetrit pikk, kuni 3 m lai ja 1,5—2 m kõrge.

Paadi tamme- või mahagonipuust väliskere on ehitatud kahekordsetest laudadest. Laudade vahel on veekindel riie. Lauad ise on kokku monteeritud diagonaalselt, vineeri moodi, et kere osutuks hästi painduvaks ja sitkeks. Paadi põhi kiilust kuni ülalpoole veeleini moodustab n.-n. „õhuruumi“, mis on täidetud tiheda korgimassiga. Nii on päästepaadil tegelikult kaks põhja. Kui üks puruneb terava kalju vastu, siis kaitseb korgimass ja ülemine põhi, „põrand“, paati.

Enamik meienooruslasi küllap tunneb kangekaelset mängukanni, mille nimeks on „kiusupunn“. Aseta seda kuidas tahad, tema tõuseb ikka jonnakalt püsti!

Ka päästepaat on selline kiusupunn. Paadi põhja all on raske raudkiil, otstes õhuruumid, vee väljajooksuks erilised torud. Kui tugevajõuline murdlaine säärase paadi paiskab kummuli, keerab paat end kohe jälle teisipidi ja võib sõitu jätkata. Aga mehed ja varustus — eks need langenud siis merepõhja? Seda ei juhtu, sest päästemeeskond seob enda paadi külge kinni. Sama tehakse varustusega.

Päästepaat on varustatud muidugi veel aerudega, purjedega, rooliga, pumbaga jne. Päästetööle sõites võetakse kaasa peale mainitu veel: ankur, päästerõngad, õliriided, korkvööd, viskenõõrid, tragid, laternad, tööriistade kast, lood, joogiveeankur, esmaabipaun, megafon (kõnetoru), kompass, õlikotid ja tormiankur.

Tormiankur on lehtritaoline purje-riidest kott, mille suu hoiab lahti puust võru. See seadeldis kinnitatakse tugeva tormi ajal pika trossiga paadi ninasse niiviisi, et lehtri lai ots on paadi poole. Selline primitiivne tormiankur hoiab paadi nina alati vastu tuult ega lase paati tülikalt triivida.

Õlikotid heidetakse siis merre, kui tahetakse merd „määrida“, eriti vihaseid murdlaineid paadi ümber pisut vaigistada. Kottides on õliga immutatud ta-

kud, millest koti vees olles imbub õli välja ja moodustab veepinnale õhukese õlikorra.

*

Kohtadel, kus talvel üle jää toimub elav liikumine (Haapsalus, Heltermaal, Paldiskis j. m.), asuvad talve-päästejaamad. Seal organiseeritakse abi neile õnnetuile, kes nõrga jää tõttu merre langevad. Siin on tähtsaks abistamisvahendiks „kelkpaat“, sõiduk, mida on võrdlemisi kerge lohistada jää, kuid mis sobivalt ujub ka vees. Kelkpaadi aerude otsas on kulliküüne moodi konksud, millede abil paati jäätükkide vahel on kergem edasi tõmmata. Kui kelkpaadiga abivajajale (näiteks jääsupi puhul) ligi ei pääse, siis võetakse appi eriline reguleeritava pikkusega jääredel või päästekonks.

*

Narva-Jõesuu ja Osmussaare päästejaamad omavad peale hariliku varustuse veel huvitava seadeldise, mille pärast neid nimetatakse „rakettjaamadeks“. Kui tugeva tormi tõttu lained on nii suured, et päästepaadiga väljasõit osutub ohtlikuks, ja kui abi ootav avarist pole rannast kaugemal kui 300 meetrit, siis heidetakse raketseadme abil laevale peenike, aga hästi tugev nõör. Nii luuakse side laeva ja päästejaama vahel. Nööri abil tõmmatakse laeva juure jämedam tross, mida mööda erilise ploki abil pannakse edas-tagasi käima

päästetool. Päästetooliks on päästerõngas, mille alla on kinnitatud purje-riidest lühikesed püksid. Laeval istub siis inimene sellesse „tooli“ ja ta tõmmatakse vastava signaali järele läbi murdlainete kaldale. Nii rändab see päästetool laeva ja kalda vahet, kuni kõik inimesed on päästetud.

*

Viimase viieteistkümne aasta jooksul on Eesti päästejaamade meeskondade ennastalgava tegevuse läbi päästetud 231 inimest. Võime kujutella, millist vaeva, vintsutusi ja riski on pidanud läbi elama need sangarlikud merikarud, kes vabatahtlikult ruttavad appi abivajavaile ligimesile! 1937. a. sügisel — et tuua vaid üks näide — võitles Vormsi päästejaama meeskond vahet pidamata 29 tundi vihase merega, enne kui suudeti päästa karile joosnud purjeka „Malle“ viieliikmeline meeskond.

Nüüd, kus vihased sügistormid jälle merd mässama kihutavad, hakkame pahatihti kuulma laevaõnnetusist, õnnetusist, mida pole tekitanud sõdivate inimeste kurjad käed, vaid Suur Loodus ise. Küllap neile, keda õnnetus tabab ranna lähedal, on lohutav teada, et kaldal on valvel vaprad mehed, kes peatselt heiskavad päästejaama lipu või saadavad ööpimedusse helelaida raketi — märgiks: pidage veel vastu, meie toome abi!

Aineil P. R.

„Kelkpaat“, millega sõidetakse välja nõrga jää ajal

Kuus karvast kütti

(Autori illustratsioon)

Sa heldus küll — on need agulimajad aga madalad, toad teistes nagu tigukarbikesed! Ja seinad õhukesed nagu kile. Kuula, kanade ja laste häälightsi tungib õuest tuppa, lahtisest aknast tuleb seda lärmi üha juure. Päikesepaiste on selle toatingu ka nii kuumaks kütnud, laudseinad aina hõõguvad — ei säärases ruumis saa maamees korralikult ringutada!

Nii otsustab vana Alt-Aakre peremees, silmitsedes vaesepärast toakest ja väikest poissi, kes istub voodiveerel, kõigutab paljaid jalgu ja vaatab aknast välja. Jah, väikeses toas on praegu kaks meest, vanaisa ja tütrepoeg. Vanaisa pea on vanadusest üleni hõbehall, habegi üsna hele. Väikemees on valgejuukseline. Vanaisa lauba on vanadus kortsu künnud, poisi oma aga tusatuju.

„Kas sul on alati nii kuri nägu ees?“ küsib vanaisa. „Ma vahin ja vahin — eks ma vahtima pea — ma näen sind ju täna esimest korda elus. Näe, mina sain kevadel juba kuuekümnepäevaseks ja sinul tuli üheksas turjale, aga meie, kaks meest, pole seni teineteist veel näinud.“

„Eks sa siis tulnud ja vaadanud vahel,“ kõhleb väikemees voodiservalt ja viskab vanaisa suunas vihase pilgu. „Mis sa siis emaga viha vedasid?“

Vanaisa ei vasta. Ta võtab oma pruuni ja kõvera piibunosu suust ning vaatleb väikest ninatarka voodiservalt. Kui ta nüüd just oma silmaga ei näeks, et kõnelejaks on väike valgepäine poisipõnn, siis võiks küll arvata, et tal on tegemist päris pahase mehega. Nii kurjalt pillub poisike vanainimesele sõnu vastu!

Aga vanaisa ei pahanda, noogutab ainult haletsedes oma hõbehalli pead. Tema vanaduses mõistetakse maailma asju, leitakse pahade sõnade tagant ka nende põhjusi. Eks ole sel mehehakatiselgi seal voodiveerel oma murekoorem turjal — suur ja raske. Poiss kaotas ju hiljuti oma vanemad. Hommikul läksid isat-emat laskemoonalattu oma igapäevast leiba teenima ja lõuna paigu juhtus plahvatus. Palju inimesi hukkus, Jussi vanemad teiste hulgas. Ja vanavanemaid polnud orvuke seni näinudki — eks vihavaen olnud nende ja lahkunute vahel. Vana Alt-Aakre Jaak oli ju kangekaelne nagu raudkivi. Ta

ei suutnud unustada ja andestada, et ta ainus tütar sulasega abiellus ja linnakividele elama asus. Vanaisa kandis viha, ei tulnud väikest Jussi vaatamagi ega lubanud vanaemalgi tulla. Aga vanaema oli Jussi küll sageli näinud — ööseti, unes. Ei seda saanud vanaisa kuidagi keelda.

Aga kui vanaisa ajalehest teiste hukkunate hulgast ka oma tütre ja väimehe nime leidis, kobis ta vaikides kuusiku poole, ise kummaliselt küürus ja ebakindla sammuga. Öhtuni istus ta metsas, tuli siis tallu tagasi ja rakendas veel vastu ööd hobuse vankri ette. Tema suur viha oli sulanud. Surm sulatab ju kõik meie süüd ja sajatused, viha ja vimma. Taat sõitis linna, aga vanaema ta kaasa ei võtnud.

„Kas seal juba sinutagi pole seda haletsemist ja nuttu küllalt,“ oli ta porisenud nuuksuvale vanaemale. „Küll ma sulle tütrepoja koju toon. Säärane ettevõtte ikka nagu meestevaheline asi.“

Nii seisavadki need kaks meest nüüd vastamisi. Poiss vaatleb oma võõravõitu vanaisa ja mõtleb: ta on nagu kuivanud kuusekäbi, pruun ja krobeline. Näe, kui naljakalt see piip tal suunurgas kõlgub! Maha ei kukugi, ka siis mitte, kui ta kõneleb. Kui saaks seda ise korragi katsuda, kas kukub või ei kuku. Küllap vist kukub. See on aga kõverast puoksast nikerdatud piip, ega see kukkudes purune...

Küll on aga poisil suu kiuslikult kõveraks tõmmatud, märkab vanaisa. Ja see noormees vaikib nii vaenuliselt ja vaatab aina läbi akna õue, enesel lõualuud liikvel. Tean'd, mida ta seal küll süüa mugib.

„Mis sa seal lutsutad?“ küsib vanaisa, et juttu jätkata. „Vaatan ja vaatan, et mees sööb ja suutäis ei saa otsa.“

„Närikast,“ vastab Juss vastumeelselt.

„Heldekene, mis asi küll see olema peaks?“ heitub vanaisa. „Ega see ometi midagi tubakast ole... säärase võõra ja võika nimetusega?“

„Närimiskummi,“ järsatab Juss. „Kummi... noh, närimiseks. Kümme senti tükk.“

Sõnad tulevad visalt ja vaenuliselt. Ei vanaisa suuda kuidagi kujutleda, et see Jus-

sist-poiss ka naerda võiks, laginal ja lapse viisi!

„Heldekene, mis sa siis sest kummist närid? Ega see ju kõhtu täida?“

„Ajaviiteks. Harjunud. Teised kõik näriavad. Suurtel poistel on piparmündi maiguga närikast, see on kallim.“

See nimetus, vanaisa arvates liimuv ja nätske, muudab kohtlase maamehe kuidagi kärsituks. Ta paneb piibu taskusse ja sõnab:

„Ega siin nüüd midagi enam... Kurvad asjad korda aetud, hakkame nüüd pealegi minema. Pikk tee ees, saame enne pimedust veel ulu alla. Kutsume siit mõne naabrimehe appi, laome kraamikese rattaile ja muudkui aga veereme kodu poole.“

Juss võpatab veidi ja vaatab ringi. Ta silmitseb ema kummutit ja oma pilti sel kummutil. Siis olid Jussil veel pikad ja käharad juuksed nagu tütarlapsel ja ta istus ema süles. Ja ema naeratab sel pildil...

Poisi silmad niiskuvad, muutuvad üsna märjaks. Ta tõuseb kähku voodiservalt ja lipsab sõna lausumata toast välja. Ronib pööningule ja istub poolpimedasse nurka. Seal ta nutab. Siin ei näe teda keegi. Ega Juss saa võõraste nähes pisaraid valada, vanaisa ees hoopiski mitte. Kus selle häbi ots! Ega's ta ometi mõni plikake ole, pisarate ja põllega! Aga et leinavalu on meheuhkusest tugevam, nutab Juss pööningul tubli tüki aega. Seni laob vanaisa naabrimehe abiga kõik kaasa viidava vankrile — paljuke seda varandust siis vaestel inimestel on!

Vanaisa istub märsile ja ootab. Popsutab piibu ja mõtleb: las laps õiendab oma asju, jätab jumalaga ja poetab peiduurkas mõne pisara — siis läheb süda kergemaks. Küllap tema, vanaisa, nägi ja mõistis, et poisil silmavesi oli tulemas — seda ta ju varjama tõt-taski. Täitsamees — ei näita võõrastele silmavett! Kange loomuga nagu ta kadunud emagi — Issand ülendagu hingekest. Aga kust see kange meel siis mujalt pärit kui just temalt eneselt, Alt-Aakre Jaagult. Ja üksi see poiss siin linnaveeres on kasvanud, isatemat olid ju päeva läbi tööl, üks laps muutu kinniseks ja karusekski.

Juss ilmub vankri juure, midagi paberisse peidetut kaenlas, ja ühmab pahurana:

„Ma käisin oma lennukit toomas...“

„Mehetegu, ega's kallist riista või muidu maailma hooleks jätta,“ vastab vanaisa tõsisena ja juhhib hobuse läbi kitsa õuevärava tänavale. Selle poisiga tuleb meil, vanapaaril, veel näguripäevi näha, mõtleb ta ise.

Aga Jussil vanaisa kõrval valutab süda nagu värske, lahtine põletishaav. Siia jääda ei saa ja minna ei taha! Ja vanaisa on nii võõras. Juss on vaid korra oma elus linnast veidi välja saanud. Nad läksid oma klassiga õppekäigule piki maanteed linnast välja. Aga maantee ümbrus oli lage, põllud olid juba paljad ja tuul vingevõitu. Paistis mõni üksik elamu, taamal teine ja üsna kaugel kolmas. Ei tea, kas nende elanikud üksteist tunnevadki, oli Juss mõtelnud. Linnas on ikka parem, oli ta otsustanud. Kui emal vahel tikud toosist või sool topsist otsa lõppes ja poodi jooksmiseks enam aega ei jäänud, võis ta kohe naabriemalt laenata, ukсед olid ju kõrvuti. Aga maal, seal ela ju nagu tuleturnis!

Mida kaugemale linnast sõidetakse, seda süngemaks muutub Jussi tuju ja nägu. Maal pole aiaplanke teede ääres tuulevarjaks, mõtleb ta. Longi lagedal ja lõdise... Linnas lipas Juss igal ilusal õhtupoolikul Ristiparki. Seal oli palju poisikesi — löödi „vutti“ ja plaaniti põletamist. Igal esmaspäeval oli kinos odavahinnaline etendus, poisikesed läksid sinna salgakaupa, juteldes ja naerdes. Talvel olid nad teeristi kohal valvel, said reepäradel mõnusat sõitu. Varakevadell viibisid nad kogu päeva jõe kaldal, iga hetk oli uudiseid täis! Maal peab ta vist üksikuna istuma nagu varesepoeeg!

Juss pöördub seljaga vanaisa poole ja paar jämedat pisarat veereb tal üle näo. Vanaisa vaatab hoopis teisale, popsutab oma piipu ja algab juttu:

„See on meil hüva hobune, see ruunakene! Lahke loomuga ja soola peale maias nagu lammast.“

Vanaisa kõneleb vaikse häälega ja omiette:

„Ega sul seal linnas ühtki elajalooma olnud... kassi, koera, kodujänest?“

„Ei.“

Pentsik vanamees, mõtleb süngelt Juss. Koeramaksuks on aastast tervelt kakskümmend krooni ja kust see söök võtta! Korter väike ja majaperemees ei luba kanagi pidada, neljajalgseist kõnelemata. Ei, Jussil pole kunagi olnud kassi ega koera. Ei tea, kuidas see peaks tunduma... Kas saaks ikka koerale mõne kunsttüki selgeks õpetada?

„Kuule,“ jätkab vanaisa ja ümber ta suu on säärane kaval-magus muie. „Meil oli kord valge hobune, see tegi endale igal õhtul aseme. Kaapis kapjadega kõik kõrred külje alla kokku — nii ei saanud ta valge kere sõnnikuga. Oli alati puhas nagu pupe. Korralik ho-

bune oli, puhtust armastas. Inimesedki võiksid sääraselt õppida.“

Kõneleja vaatleb ise kõrvalt Jussi nägu. Näha on, et poiss huviga kuulab, aga ta ilme jääb endiselt süngeks ja kinniseks, ei teki nõrka muiet ta suuümbrusse.

„Kui mina alles poisike olin, no nii kahe künra kõrgune... oli meil üks vana tööhobune. Oli see vast tark! Nagu inimese meel, mõistis kõik, ainult vastu rääkida ei osanud. Ma käisin teda ikka köiest koju toomas. Tahtsin ise kangesti ratsutada, aga ei küündinud kuidagi hobusele selga. Siis tema ise sirutas kaela taha, haaras mul hammastega püksipõhjast kinni ja tõstis mind enesele turjale. Aga nii hellalt hoidis oma hambaid, et mitte ei tunnudki...“

Uniseks võtab säärane sõit, tunneb Juss, ja ta küsib:

„Mitu kilomeetrit sealt... teie kodust... linna saab?“

„Vanasti mõõdeti seda teed kahekümne verstaga. Aga kuule veel... Praegu on meil hobusevarss, see on alles vembumees! Ise ilus nagu pilt, aga vigureid täis! Öhtul, kui karjatüdruk oma jalgrätid aia otsa kuivama laotab, läheb tema ja korjab need sealt hammastega ära. Raputab rätte nagu koer rotti ja traavib ise ikka õues ringiratast, karjatüdruk kätsatades kannul. Aga varsal säärane nägu, nagu hoiaks ta vägisi naeru tagasi.“

Vanaisa hääl kõlab ühetooniliselt ja suigutavalt. Juss kuulab ja kuulab. Aga juba läheb mõni sõna teiste hulgas kaotsi, siis terve lause. Jussi pea vajub kõneleja õlale ikka lähemale ja lähemale ning vajub viimaks vanaisa sülle. Juss magab ja vanaisa muigab. Näe, sai ikka vanainimene noorest oma kavallusega jagu! Mine sa nüüd säärasele mehehakatisele veel unelaulu laulma — seda peetakse ju häbiks! Ja igasugused lohutussõnad tooksid esile aina uusi pisaraid. Aga vanaisa, kaval, valis säärase tee — kõneles ja kõneles ning uni ise tuli väikest orvukest kosutama. Kahtlane, kas Juss ongi saanud kõik need ööd sõba silmale. Laud tal nutust punetavad. Las ta nüüd puhkab, ruun laseb ka nii parajat sõrki ja tee on tasane...

Kui Juss jälle silmad avab, näeb ta kõrget männikut maantee ääres. Puutüved on sirged ja punakad, kannavad tumerohelisi ladvatutte. Sõitjate selja taga on päike parajaste loojumas, punast kuma langeb pedajaile.

„Kas juba virge?“ pärib vanaisa. „Näe, see on meie männik, puud sirged nagu sõdurid. Küll siin tõmbavad aga kevaditi käod...“

Jänese kannul kogu koerapere...

peetakse nagu laulupidu. Siin kasvab palju pruune piimaseeni... küll sa sügisel korjad. Maapind on siin meie kandis punaliivane, savisegane — kasvatab häid jahuseid kartuleid. Pea hakkab Alt-Aakre paistma, vahi siis hoolega, poja.“

Ei uni viinud aga Jussilt pahurust, aina uut tõi juure. Eks tema tahtnud ju kogu aja teed silmas pidada ja meeles hoida. Kes teab, kui kauaks teda siia maale saab... Pistab kord tulema... Läheb kas laevale või pallipoisiks, teenib ja kõik... Nüüd aga magas vanaisa najal nagu nõrgakene!

„Vaata nüüd,“ peatab vanaisa hobuse ja näitab piitsavarrega alla orgu. Maantee viib piki mäeseljandikku. See alaneb oruks ja kergib siis taamal taas mäena kõrgemale. Talu asub oru põhjas, kahe mäeseljandiku otsekui kaitsva peopesa vahel. Piki orupõhja vuliseb oja, vahel üsna madal ja võrendikeks laiuv, samas aga sügav ja salapäraselt roheline, kaldal sarapuupõõsaid ja suuri kive.

„Ojas elavad sõrgadega saksad, vähist vennad,“ muheleb vanaisa.

Juss vaatleb vaikides ja püüab meenutada selle kinopildi nime... Kuidas ta nüüd oligi, mitte ei tule meele! Aga see oli värviline film, Walt Disney oma, neid armastas Juss ju eriti. Ja selles olid talu värvid täpselt samad. Kivikatuseid punab ja keset õue kergib kõrge ja kahar pärnapuu, surub oma oksid punaste katuste vastu ja vahele. Elumaja

seinad on valgeks lubjatud ja aida omad on rootsipunased. Uksed on helerohelised ja kaevu ääres seisab musta-valget-kirja lehm, külg vastu punavat päikesevalgust. Katuseharjal kükitab valge tuvi.

„Noh, poju,“ muheleb vanaisa. Ruun pöördub maanteelt orgu. „Uks linnasaks ütles mulle kord, et see Alt-Aakre olevat nagu pintsliga tehtud. Kas ei ole või? Ei see koht hoopele oma uuendustega ega kelgi karja suurusega. Aga nagu sa teda kaugelt näed, nii võtab see pilt sul ümbert südame soojaks. Ja näe, see murumuna seal väravas on sinu vanaema. Muidu üks kuldaväärt naisterahvas, aga natuke liig haleda südamega. Ära tee sest väljagi, teadagi, naiste süda...“

Vanaema väravas on kärsitust ja imelist hellust täis. Laps juba üheksa-aastaseks saanud ja alles nüüd satub oma vanaema silma alla! Ja veel vaeselapsena! Vanaema nuuk-satab ja pühib silmi. Tema tahaks seda väikest valgepäist tulijat kohe kallistada, põlvele võtta ja paitada. Aga Juss kobib süngena rattailt, vaatleb altkulmu vanaema poole ja vaatleb siis pärnade latva. Ta selg ja kukal näivad nii tõrksaina ja tõrjuvaina, et vanaema kuidagi ei saa alata.

„Kas sõit läks ka hästi?“ küsib ta. Juss ei vasta. Juss kuulatab. Üsna kaugel, vist seal, kus taevast ja metsad juba päris mustana kokku sulavad, hauguvad koerad. Enne ikka üks ja siis vastab teine, ja kusagilt õige kaugelt kostab kaeblikult kolmas. Nende häälitsemine ja see punav häärik lähevad Jussile südamesse, tal hakkab hale iseenesest ja neist haukujaist. Tema võorastab praegu vanaisa ja -ema. Seisab üksikuna keset õue, tahab nutta, aga ei saa — nähakse ju!

„Sõit läks hästi jah,“ vastab vanaisa reipalt. „Tule, noormees, söö enne kõhuke täis ja võta ta siis kaissu... niiviisi on kõige parem uniküllä minna.“

Järgnev nädal ei too Jussile midagi uut ega head. Vanaisal on tööd ja vanaemal tege-mist, sulaspoisil askeldusi ja karjatüdrukul kari. Aga Jussil pole midagi. Tema on süngene ja ebasõbralik olend, istub aidatrepil ja vaikib. Võib nii kogu pika päeva istuda ja vaikida. Öhtu tulles poeb aga samasse aita oma asemele ja nuuksub seal, kuni uni tuleb.

„Las laps põeb leina välja, see ju nagu raske töbi,“ lausub vanaisa. „Ega see kaua aega võtagi, noore inimese süda on pehme nagu vaha ja elu ise toob uusi asju juure. Las ta koduneb ja hakkab sööma... Kui ma ometi seda vennast ka kord naeratamas näeksin!“

Ei, Juss ei muiga, ei naerata, naerust rää-

kimata. Istub ja vaatleb altkulmu koeri õues. On aga siin talus neid neljajalgseid! Paar pruuni ja kõrget, nendega minevat vanaisa veel metsa jahilegi. Siis kollane ja üleni karvane karjapeni. Must ja kõverjalgne mägrakoer. Hall ja pulstunud koeraklutt, vanaema lemmik. Ja vana, peaaegu juba karvadeta, koer, kelle nimeks on Soldat. Alt-Aakrel peatusid kord möödamarssivad sõdurid, jättes maha pödura pataljonipeni. See elab praegu veel, poolpime, aga hakkaja.

„Kuhu sa jumalaloomakese ikka saadad,“ lausub vanaisa, „las elab, kui talle nii palju elupäevi on antud. Ja see karvane pere on mul tore pere.“

Karvane pere hoidub seni Jussist eemale. Algul ju nuusutati noortperemeest küll, liputati saba ja väike hall katsus poissi mängulegi võluda. Aga poiss ei märganudki koeri ja need taandusid taas oma teeradadele.

Laupäeva õhtul istub Juss taas oma aida-trepil, pea muremõtteid täis. Öseti on tal jube magada, kodukootud vaip on kare ja raske. Aida taga kröbistab keegi kogu öö ja piiksub. Ait on akendeta ja kottpime. Juss ju pelgab, ta pole seni üksi maganud. Aga ta ei julge sellest kellelegi kõnelda. Tema on siin ikka hoopis võõra valla mees, ei kodune, ei leia endale parajat paika.

Vanaisa kutsus teda äsja sauna, tema aga ei läinud. Ta päris pelgab toda sauna seal oja kaldal. Ta on nii madal ja vildak, üleni sammaldunud. Sarapuupõõsad suruvad oma külgi vastu sauna ja tuul krabistab nende lehti vastu seinapalkke. Sauna seinad on seest-poolt süsimustad ja ruumi valgustab pisike petrooleumilamp. See suitseb ja lehkab. Hingamise matab kohe kinni, kardab Juss. Ei, tema ei lähe sauna — seal võib nahk veel mustemaks minna, hoopis nõgiseks!

Vanaema toob talle aidatrepile suure võileiva. Või on värskene ja leib ka. Singiviilud on pehmed ja lõhnavad õige nõrgalt suitsu järelle. See on ju saunas suitsetatud maasink! Ja single on vanaema raputanud sibulapealse tükikesi. See on suurepärase võileiba, aga Juss-poiss istub selle kõrval ja nukrutseb.

Öhtu on kaunis. Öhk on soe ja pehme ning loendamatuist lendajaist peaaegu paks. Sääski ja muid pisiputukaid, põrisevaid põrnikaid ja lehvivaid liblikaid. Kõrgel vilksatab nahkhiiri. Päike on juba mäeselja taha vajunud. Taevast on pilvedeta ja läbipaistev nagu klaas, roosa, punane ja punalilla. Saunast kostab vanaisa vihtlemissahinat ja köögist vanaema jutusuminat. Katusealuseis si-distavad-vidistavad unised linnulapsed. La-

karedelilt laskub rammus punavöödilise kassi, laisk ja õhturahu täis.

Juss tõstab järsku pea ja kuulatleb. Kusagilt kaugelt kostab kummalisi hääletsusi. Hääletesegu — seal on jämedaid ja üsna peenikesi hääli. Keegi kilkab, niuksub ja viriseb, samas aga kraaksatab suures rõõmus. Kummaline kära üha läheneb. Koerahäälid, otsustab Juss, ajab silmad üsna pärani ja näeb:

Ulalt mäeseljandikult lippab alla orgu jännes, sammud surmahirmus nii pikad, et jooksa- ja näib üsna sirgekstõmmatuna. Aina volksatab edasi. Ja tema kannul on kogu Alt-Aakre koerapere. Kõige ees, üsna kõrvuti, mõlemad pruunid, kilgates ja niuksudes. Keeled ripakil suust. Neile järgneb karvane ja kollane, siis hall ja pulstunud. Tükike vahemaad ja siis ruttab Soldat, vanad jalad kanged nagu kepid. Soldati kannul väike mägrakoer. Tema jalad on ju küll lühikesed ja kõverad, aga ega's tema jahilust teiste omast nõrgem ole! Ta komistab ja ta jalakesed lähivad kõhu all peaaegu sõlme. Veereb mäeseljandikult alla, keras ja niuksudes. Kuus uljast jahimeest!

Nad on nagu mustast läikpaberist lõigatud kujud vastu punast klaasselget taevatausta. Ees volksatas jännes ja kuus kartmatut kütti ta kannul. Jännes jõuab ojapervele, teeb pika hüppe, sulpsatab vette ja ujub teisele kaldale, ruttab sarapuupõõsaste vahelt mäkke ja kaob selle harjale jõudes Jussi silmist. Pääsis, ohkab poiss ja purskab siis naerma. All ojas solistavad segamini kuus uljast kütti ja purelevad omavahel — üks nad otsi süüdlast, just seda selli, kes teistele vees risti takistuseks ette jäi! Nad rüselevad ja rabelevad. Soldat ei saa nüüd kuidagi kaldale ronida — jah, jahihoo oli vettehüpe muidugi naljaasi!

Juss aga naerab laginal, heledat, muretut lapsenaeru. Küll see oli naljakas, kuidas nad seitsmekesi üle mäeseljandiku tulid ja kuidas mägrakoera jalad nii kõveralt käisid!

Juss naerab. See kõlab kööki ja saunagi. Ja Juss ise tunneb järsku, et õhk ümberringi on soe ja pehme, et saunast tuleb peent kuu-

sehagude hõngu ja tema kõrval, aidaesisel, lõhnavad võileib, sink ja sibulapealsed. Juss tunneb, et suvi on ja et ta enam vanaisat-emat ei võõrasta!

Näe, kuus karvast kütti tulevad lonkides õue, tulevad otse Jussi poole, märjad kõik ja häbelikud, noruspäi, aga silmanurgis kõigil kelmust ja ulakust.

„Kas ei saanud üle kuue mehe üht jänkut kätte?“ naerab Juss ja sirutab käe välja. Nüüd suruvad nad endid kuuekesi, märjad nagu nad on, Jussile lähemale, lohutust lootes. Et öelgu nüüd ometi noorperemees paar lahket sõna!

Juss vaatleb nende niiskeltläiklemaid silmi ja märgi pealagesid. Ta silitab kõiki kuut, enesel süda nii soe ja kerge. Ta tunneb oma sõrmedel nende sooje keeli ja külmi ninasid. Ta jagab neile oma võileiva. Nad on ju jahirekkest näljased. Uhe hetkega kaob leib kogu oma kattedega Jussi peopesast. Kollane ja karvane lakub poisi käeseljale jäänud sibulapealsedki ära. Ja ümber tillukese taksi suu on ometi säärane naeruvõru, et Juss peale uuesti naerma. Nad istuvad Jussi kõrvale, märjad sabad tänumeeles liikvel. Nad on rõõmsad ja seltsimehelikult siirad. Ooh, lausub nende ilme, see jahiretk ebaõnnestus jah! Aga mis sellest — oligi ju mõeldud vaid väikese laupäevaõhtuse meelelahutusena! Ega's m e i e seda ometi verejanust ette võtnud!

Vanaisa tuleb saunast ja istub Jussi ja koerte kõrvale. Ta lumivalge särk lõhnab puhta linase ja vihalehtede järgi. Habe on tal niiske ja sile. Vanaisa silitab mägrakoera selga ja kõneleb:

„Vaata, poja, Looja on ikka suur meister küll! Temal on kõik asjad targasti seatud ja ette nähtud. Tema saadab meile ühe käega leina ja muret, aga teise käega võtab lepitada ja lohutada. Näe, jumala loodud loomakesed tõid sulle täna saeru peale... ja see oli palju parem naer kui ühegi kinopildi juures. Ei see olnud kogemata — kõik siin maailmas on ära määratud ja omal kohal. Mina ja sina ja koerad ja jännesed — Looja ees oleme kõik üheväärsed.“

Maskivabrik

Peatselt on mardipäev.

Juba kõlavad koolis laulutundides lõbusad mardilaulud, juba mõnigi meienooruslane haub plaane ja vempe mardiõhtu möödasaatmiseks. Muret võib-olla aga valmistab mõnelegi mardimaski puudumine. Jaa, tundmatuks võib mardiõhtul jääda ainult maskiga!

Katsume siis endale teha ehtsa maski, mis pole halvem poest ostetud maskist. Selleks vajame: savi, kipsi, paberit, kliistrit ja värve.

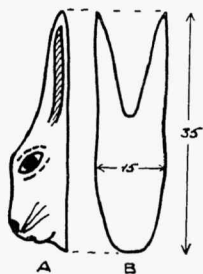
Jooniseil näeme neid kolme liiki: jänese-, hundi- ja inimesemaski.

Algame kõige lihtsama maski valmistamisega, et saada kogemusi raskemate valmistamiseks.

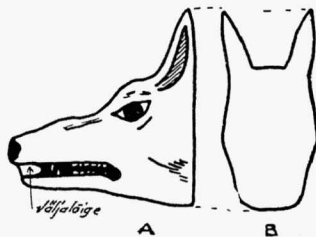
Selleks on jänsemask (joon. 1).

Laudalusele, mille suurus on umbes 25×45 sm, joonistame jänese pea põhiplaani (joon. 1-B). Põhiplaani laius (joon. näiteks — 15 sm) ja kõrgus oleneb meie pea laiuselt ja kõrgusest: teeme me põhiplaaniil pea kitsama kui on meie oma pea, siis ei mahu mask pähe. Vastavalt põhiplaaniile asetame aluslauale hästi sitkeks sõtkatud savikamaka ja algame voolimist, katsudes anda savikamakale jänese pea kuju (joon. 1-A on pea profiilis). Kui savi hakkab käte külge kinni, siis teeme käed märjaks. Ja voolimist toimetame muidugi kuskil kuuris, et vältida ümbruse määrimist.

Jänesepea voolimine ongi kõige raskem toiming maski valmistamisel. Kõik muu läheb palju libedamini.

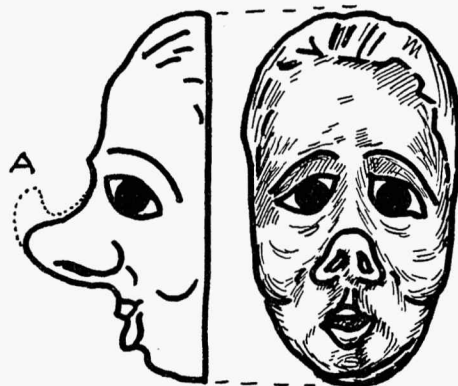

Joon. 1

Joon. 2

Kui oleme teinud savist kaunis tõetruu jänesepea, siis võtame sellest kipsivormi. Ehituskipsiputru tõstame lusikaga algul pea servadele (joon. 4-A ja B), laseme mõni hetk kipsil tarduda ja nii kasvatame kordkorralt kõrgemale, kuni kips täiesti katab pea (joon. 4-C). Nii-sugune kordkorralt kasvatamine ei vaja pea ümber kasti, mis hoiaks kipsi maha valgumast. On kips tardunud, siis eemaldame vormi ja laseme kipsil hästi kuivada, kivistuda.

Joon. 3

Vormi valmistamisel, kasvatamisel, võime kipsi sisse panna puupulki, raudtraati jne., et anda vormile kõvadust murdumiste vastu.

Nüüd algame maski valmistamist. Kivistunud kipsivormi katame üleni seest märjaks tehtud, leotatud, paberitükikeste ja -ribadega. Just tükikestega ja ribadega, siis saame kõik sopid ja sügavikud vormis katta paberiga lihti, voltideta ja hõlpsasti. Mida väiksem on auk või sopp, seda väiksemad olgu paberitükikesed.

Järgmise korra katame kliisterdatud paksemate paberitükikestega (rukkipüüli- või kartulijahukliistriga). Väga hea on selleks õhem seinapapp, aga võib ka olla pruun pakkimisepaber või isegi vana ajalehe tükid. Viimasel juhul peame kleepima paberikordi vormi rohkem. Paberikordade arvust oleneb maski tugevus.

Mida rohkem laome paberit, seda paksem ja tugevam saab mask, kuigi raskem.

Lõpetanud kleepimise, laseme paberil tahe- neda, kuivada. Mõne tunni pärast tõstame pabermaski, õigemini nüüd juba pappmaski, vormist ja kuivatame selle lõplikult pappkõvaks. Tagumised servad, kui nad pole kleepimisel jäänud siledaks, tasandame lõikamisega.

Kui maski pinnal on tunda kleebitud pa- beritükikeste servi, siis silume need peene liivapaberiga. Siis lõikame terava noaga välja silma- ja suuavaused (joon. 1 ja ka teistel on silma väljalõige märgitud musta ringina).

Alustame värvimist. Selleks sobib kõige paremini liimivärv, hädakorral võivad olla ka peitsid. Liimivärvi valmistame soojalt värvi- mullast ja veest, millele valame veidi vedelat puuliimi juure.

Lõpuks kinnitame maskile kummipaela külge ja meie töö on valmis.

Sama kipsivormiga võime valmistada sadu jänesepeaid, kas või kogu koolile, sellepärast ongi käesoleva tehnilise viguri pealkirjaks „Maskivabrik“.

Üldisi juhendeid:

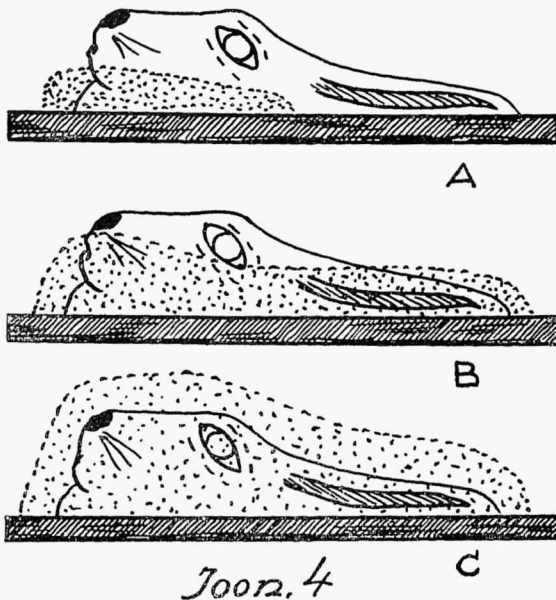
Vormi võime seest immutada värnitsaga, mis tagab puhtama maski võtmise.

Hundipea voolimisel teeme hundi suu täis, madalate sügavustega: muidu ei eraldu vorm savist ja hiljem — pabermaski vormist. Hundi suu sügavused ja hambad anname edasi värvi abil.

Kui aga on juhtunud nii, et vorm ei eraldu savist (näit.: kõvera püstninaga inimese peast, nagu joon. 3-A, või mingisugusest sopitaolisest kuju osast), siis peame lõhkuma savist kuju ja savi võtma vormist välja osade kaupa. Kahju on küll savikujust, kuid meil pole seda ju pärast enam tarvis: ta on oma otstarbe täitnud.

Kuidas aga hiljem eraldame püstninaga vormist maski?

See on lihtne! Võtame maski vormist varem välja, siis, kui ta pole veel kuivanud kõvaks, vaid on pehme ja võimaldab mulju- mist. Hiljem vajutame sõrmedega või kätte-

saamatus kohas mõne pulgaga maski õigeks ja laseme sel siis kuivada pappkõvaks.

Kui oleme jänese maskiga toime tulnud, siis valmistame kassipea: peagu igas kodus on kass, mille järgi saame voolida tõetriult.

Hiljem asume inimesemaski juure.

Kui meie maskid ei valmi mardipäe- vaks, siis pole häda: kadripäev on ees. Ja isegi jõulua ajal võib neid jõulunäidendis tarvis minna. Ainult püsivust!

Eelarve: jänsemask.

Savi	10 senti
2—3 kg ehituskipsi	24 „
paber ja muu	16 „

Kokku 50—55 senti.

Järgmise jänsemaski valmistamine maksab kõigest 16 senti.

Märkus: kipsvormi võtmist vaata „Meie Nooruse“ eelmisest numbrist „Tehniliste vigu- rite“ osakonnas pealkirjaga „Valukunst“.

Kas Su sõber tunneb
„Meie Noorust“?

Rootsi kuningas

Juhan Jaik

Väike kõrvike, mustalakaline ja hästi toidetud, tuli nähtavale alevi poolt teekühmu tagant, vedades enda järel vedrudega kirikusõiduvankrit, mil istusid isa Tanil ja ta poeg Eedu. Isa vaatas hoolega ümbrust, suunates täispile igale tukale ja nurmelapile, igale künkale ja talupesale, sest see siin oli ta noorpõlve kodu ümbrus ning iga ammutuntud paigake nõudis endale ta pilku.

Poeg jälle vaatas möödaveerevale maanteekraavile ning ta silme ees keerlesid värsked mälestused lõppenud külaskäigust tädi juure koos nende kiirete muljetega, mis olid jäänud meele nüüdsama läbisõidetud Põlva alevist. Tädi talus valitses kogu aja pühapäevaline meeleolu, hoopis teine kui kodus. Eedule olid kõik tähelepanelikud ning teda aina kiideti ja kiideti — ei teagi, mille pärast. Põlvas oli suur valge kirik, mälestussammas ja hulk maju äklistel künkaveerudel — kõige selle olemasolust polnud enne aimugi. Kõik need mälestused ja kohad seisid meeles ilma pidamata, nad näisid nagu valmistavat Eedu peakesse endale igavese pesa. Kuid siis hakkas rääkima isa ning viis Eedu mõtted ja meeled hoopis uutele teedele.

„Vaata, poja, see on siin Rosma mägi. Seda kutsutakse rahva suus ka Linnamäeks. Siin mäe peal oli vanasti Rootsi kuningaga niisugune lugu, et kui ta parajasti sõi laua juures, siis vaenlased lasksid tal suurtükikuuliga söögilaua eest ära. Sõimine jäigi pooleli, sest kuningas olevat siis püsti karanud, et nüüd ei jäta enne kui vaenlased, kes ei lase süüagi, on minema aetud...”

Poisi vaade kiindus sellele noore männikuga kaetud künkale. Oli seal ka üksikuid suuri puid, kuid noor võsa näis kasvavat ühtlase jõuga ja valutavat mäge nagu rinnakuga.

„Kas Rootsi kuningas oli vanasti siis siin?”

„Jaa, Rootsi kuningas elas vanasti meie maal jah, sest see oli siis tema maa. Aga ega ta siin rahu küll saanud, vaenlased kippusid ühtelugu kallale, pidi sõdima päevast päeva. Siinsamas mäel vaenlane ei lasknud süüagi.”

„Aga mis siis oleks saanud, kui kuul oleks kogemata kuninga ära tapnud?”

„Kogemata... Ju need vaenlased teda tappa tahtsidki, aga ega Rootsi kuningat kuul puutunud. Tema oli juba niisugune mees, kellele kuul viga ei tee. Siin kah — laua laskis eest ära, aga kuningas oli terve kui tubli poiss kunagi. Kui palju hobuseid tema alt surnuks lasti, seda ei loetudki. Seal Sirvaste pool olevat tal lastud ratsu alt surnuks, kuningas aga hüpanud kohe teise selga ja sõdinud edasi. Öhtul ta olevat märganud, et üks kuul olevat jäänud seisma saapa tallasse. Aga kui ta magama minnes võtnud kaelaräti kaelast, siis sealt seest kukkunud välja mitu kuuli.”

„Kuidas tema siis nii oli, et kuul ei puutunud?”

„Ega seda tea, aga, näed, oli... Mõni räägib, et ta oli nii vahva mees, et kuul ei tohtinud talle viga teha, aga küllap teda ikka jumal ka vahest aitas. Jumal teadis, et kuningas oli suur rahva sõber. Ükskord oli tal saabas jäänud porri. Üks talumees tõmanud selle välja ja viinud talle kätte, aga kuningas

annud talumehele veel teise saapa ka oma jalast ja ütelnud, et niikaua kui need saapad peavad vastu, ei tohi keegi seda meest puutada. Nii see olnudki ja sel mehel olnud eluaeg hea põli.”

„Kuidas siis tuli, et vaenlased siia sisse said, kui kuningas oli nii vahva?”

„Nojah, kõneldakse, et olevat olnud palju ärandmist. Tema ikka pigistas neid saksa mõisnikke, kus sai, ja need siis kutsusid vaenlased sisse. Kas kuningaski saab igas kohas ise olla. Kus ta ise oli, seal ta võitis, aga mujal mõisnikud mängisid ikka vaenlastega kokku. Kui ta ära pidi minema, siis ta olevat ühes paigas Tartumaal istutanud ühe kadaka latvapidi maasse ja ütelnud, et kui see kadakas läheb kasvama, siis tema võim tuleb ükskord siia maale tagasi. Ja, näe, kadakas olevat läinud latvapidi kasvama ja olevat praegu suur puu.”

„Onu rääkis, et ta olevat ka Tilleorusse istutanud ühe tamme. Kas see on õige?”

„On õige küll, muidugi on, ma olen ise ka seda tamme näinud. On teine suur mürakas teiste puude hulgas. Neid puid ja tammi, mis ta istutas, neid on alles veel peaaegu igal pool. Ta istutas neid igale poole, kuhu sai. Kui ma veel noormees olin ja laialt ringi käisin ehitustöödel, siis ma nägin neid Rootsi kuninga istutatud puid igas vallas. Aga on ikka teine asi, kui on kuninga istutatud — suur ja lai, tüvest ikka jäme ja mõni seest juba tühi, nii et mine või mitme inimesega sisse. Oi, neid on palju, neid tema istutatud puid.”

„Kas need tema istutatud puud ära ei kuivagi, nagu teised puud?”

„Ega nad taha kuivada küll, aga ikka kuivavad ka. Neid puid oleks igal pool veel palju rohkem, aga mõisnikud suure vihaga lõikasid muidugi suure osa maha, mõni üksik jäi siia-sinna. Aga rahvas peab meeles ega unusta. Kui ma kord Koorastes käisin, siis seal nägin ühe talu maa peal neid tammi kohe mitu tükki. Aga küll on suured. Ütel-dakse olevat oma tuhat aastat vanad.”

„Aga mispärast ta neid nii palju istutas?”

„Kes nüüd seda teab. Mõni arvab, et selleks, et inimesed teda ei unustaks. Mõnes kohas räägitakse, et ta istutanud tammi ikka sinna, kus ta vaenlasi võitnud. Kui ma veel laps-poisike olin, siis siinpool kandis kasvas ka üks suur tamm ja räägiti, et kuningas olevat sinna matnud maa sisse suure vaadi kulda ja siis istutanud tamme otsa, et kui ta tuleb kullale järele, siis leiab selle tamme alt kätte. See tamm on ammu kadunud — oli kaevetud juurte ümber maa õige sügavasse puha ära. Ju need kullaotsijad selle tamme ikka maha võtsid.”

„Kas nad said siis kulla kätte?”

„Jaa, kui saidki, kes seda ütlev? Ikka ütlevad, et ei saanud, aga mine sa neid tea. Viisid koju ja peitsid põranda alla ära, keegi ei tea midagi. Inimesed on ju niisugused, et kui saavad kuulda, et keegi on maa seest midagi saanud, siis tulevad kohe ka oma osa nõudma. Ühes paigas Tartumaal kord üks mees suri ära. Kui hakati küsima, et mis tal viga oli, siis üteldi, et ta ei olevat saanud magada. Ikka istunud terved ööd laua juures lambi valgel,

uni ei olevat tulnud, ja kui hiireke krõbistanud kuskil nurgas, siis ta hüpanud laua juurest hirmuga üles. Päris selge asi, et see mees kä ikka kusagilt leidis mõne vaaditäre Rootsi kuninga kuidas ja siis hakkas vargaid kartma. Aga seda ei tea keegi, kuhu tema selle kulla oli peitnud. Matuselgi mehed arutasid, ma ise kuulsin pealt, aga keegi ei osanud midagi arvata. Aga mina arvan küll, kullu ta peitis selle kulla. Ta istutas kevadel just aia nurka ühe tammekese, ja mis ta selle juure alla muud ikka pani?"

„Kas sa siis ei läinud otsima seda kuidas?"

„Teiste oma, teiste maa peal, ei mina seda puutama lähe. Seda küll olen mõtelnud, et kui rikkaks saaksin, siis ostaksin selle talu endale ... kõige tammega ... Ei tea, kas minust sellegi tegijat saab. Kui sina suureks saad ja viitsid, eks siis katsu ise õnne."

„Aga kas kuningas meie kodusse ei pannud kä kulda?"

„Vaata ei tea seda. Talle seda kulda ikka toodi Rootsist laevaga järele, üks laevatais oli veel põhjagi vajunud, puhkab sügavas meres. Meie pool ei ole kuulnud. Ma olen mitu korda vaadanud, et kas see suur mänd, mis kasvab seal meie teelahkmel, et kas see ei ole kuidagi kogemata kä Rootsi kuninga istutatud. Kui saaks selle teada, siis võib seal küll kergesti midagi niisugust kä juure all olla. Mõtlesin ükskord kaevada, aga arvasin, et kui seal äkki midagi ei ole, siis rikud puu juured asjata ära. Muid puid seal meie pool kandis niisuguseid pole, mis võiksid olla tema istutatud. Kui vahest see suur pärn mõisa tee ääres? Aga ega ta ometi mõisa maa peale kulda peitma hakanud. Aga vanasti kasvas meie külas kolm suurt-suurt kaske. Uks oli Kala talu aias, teine oli Oosiku heinamaa ääres ja kolmas kasvas Piiga õue taga põllu ääres. Nii vanad olid, et ei pidanud vastu

Male

1 oimetaja A. Burmeister.

Jõudsime malemängu algteadmisteni. Kes hoolega nurka jälgis, see sai aimu maletermineist.

Eline kui edasi läheme, teeme lühikese kokkuvõtte senisest. Me pole aga veel selgitanud, mis sugune suurus malendeil peab olema. Malendeist on suurim kuningas. Tema pikkus normaalmalendite juures kõigub 6V-i—10 sm. Laua suurus, mis on ruudukujuline, kõigub 30X30 kuni 45 X 45 sm. Pisemaid malelauda ei soovitata, sest vigurid kuhjuvad liialt ühte hunnikusse. Kui teil malelauda veel pole, siis võite selle valmistada papist või vineerist. Anname teile järgnevad mõõdud: papp-ääre pikkus 34 sm, ruudu külg 4 sm. Malendid meisterdate endale käepärast olevast puust. Kõrguseks võib neil kõigil olla 6 sm.

Kokkuvõte ilmunust.

ja siis number, näit.: c6. Kus see asub? Kõik vertikaalread on tähtede read: a ruute 8, b ruute 8 jne. Kõik horisontaalread on numbrite read: 1 ruute 8, 2 ruute 8 jne. Kui aga ühtpidi tähistada ruute numbriga, teistpidi tähtedega, siis paratamatult langeb ruudule täht ja number. Ruut c6 asub vertikaalil c ja horisontaalil 6 jne. Kõik malendid on mängija tahtel liikuvad. Võttes ühe malendi laualt võime väljendada nüüd sõnadega, missuguselt ruudult me mis asja võtsime. Oletame, et lipp asub ruudul c6. Paigutame ta ruudule e3. Märgime järgmiselt: 1. malendi esitäh: 2. ruut, kust võetud; 3. mis teeb malend (lööb, käib); 4. missugusele ruudule läheb. Lipu liikumine: Lc6—e3. Kui aga lipp lööb, siis märgitakse: Lc6:e3. Nii märgitakse iga malendi liikumine.

Malendite liikumine.

Kuningas liigub ainult ühe ruudu igale poole.

Lipp liigub otsesuunaliselt vertikaal-, horisontaal- ja diagonaalsuunas.

Vanker liigub vertikaal- ja horisontaalsuunas otsesuunaliselt.

Oda liigub ainult diagonaalselt otse.

Ratsul on eriline hüpe, mida saab selgitada ainult kirjalikult, näit.: Rc6—d4; Rc6—e5; Rc6—b8 jne., või ka Re4—f2; Re4—g5 jne.; s. t. tõstata edasi kaks külgruutu ja asetata malendi siis ristsuunalisele ruudule.

Ettur võib hüpata algseisust horisontaalsuunaliselt üle ühe ruudu (mitte kunagi tagasi). Kui ettur ei seis alguses, liigub ta ainult ühe ruudu võrra edasi.

Malendite löömine.

Kuningat ei lööda, vaid kaostatakse. Üht värvi malendid üksteist ei löö. Võetakse oma malend ja asetatakse see ruudule, kus asetseb vastase malend. Löödud malend tõstetakse laua kõrvale. Ettur lööb diagonaalselt ühe ruudu võrra mõlemale poole. Kui ettur hüppab algseisust kahe ruudu võrra edasi, jäädes vastase etturi kõrvale, võib see tema suunas diagonaalselt liikuda. Kaks sammu hüpanud ettur tõstetakse aga laualt (en. p.). Löömise märk ∙, liikumise märk —.

Kadu.

Peasiht on võita vastase kuningas. Kui vastase või enda kuningas kaostatakse, on mäng lõpetatud. Kui seda ei suudeta, siis mäng lõpeb viigiga. Kaostamise märk ♠. Viigistamise märki pole.

Moondumine.

Ettur, jõudnud vastase esimesele reale, ei jää enam etturiks, vaid muudetakse mingiks muuks viguriks (mitte kuningaks!).

Järgmises osas juba siirdume mängu sisusse ja siis alles partiiõssa, sest enne partii mängu õppimist peate tundma malendite käsitamist, peate tundma nende võimsust. Matemaatiline arvutus tugevuse suhtes on liig ühekülgne, kuid ka see annab väikese pildi: ettur 1, oda 3, ratsu 3, vanker 4½, lipp 9. Oda ja ratsu on peagu võrdsed (eelistada oda!). Kaks oda või oda ja ratsu on tugevamad kui vanker. 3 etturit on peagu niisama tugevad kui oda või ratsu. Lipp võrdub umbes 2 vankrile või 3 kergekaalulisele vigurile. Võitis „kvalitee“, kui oda või ratsu lööb vankri.

Eelmiste numbrite „nupuvõtteid“

Vilepuhujast ja tiitellehest.

„Meie „Nooruses“ nr. 9 ilmunud „nupuvõtte“ lahendeid saadeti toimetusele väga palju. Paljude hinnangu järgi olevat „Meie Nooruse“ „nupuvõtte“ alati „hirmus huvitavad“. Oleme rõõmsad, kui asi nii on, ja palume, et meienooruslased ka ise saadaksid „hirmus huvitavaid“ ülesandeid teistele nuputamiseks.

„Kummalises tiitellehes“ peitus, jah, muidugi vanasõna „Uhkus ajab upakile“. Kodanik, kes selle avastamiseks meienooruslaste abi palus, oli päris kohkunud, kui näitasime talle lahendite kuhja. Häbi hakkas vist! Õpetasime teda ühe lahendaja sõnadega: „Tõsta leht silmade kõrgusele ja vaata küsimärgi poolt äärest ühe silmaga, siis näed selgesti.“ Ja nägigi!

Ja siin on siis lahendajate-vägi:

I. Vakröm, A. Paaksi, A. Tamm, L. Vanaselja, E. Lütt, I. Refeldt, E. Depman, S. Haugas, S. Rinaldi, R. Pärn, H. Mau, H. Lasberg, L. Vilbaste, A. Tobreluts, L. Sigur, O. Kuusemets, U. Antoni, A. Heinlo, V. Pedak, V. Mutvei, L. Kerem, I. Nööp, H. Välik, R. Sädem, O. Holster, Ü. Roth, A. Rõõmusoks, I. Anijärv, H. Mosin, Ü. Laur, J. Kõiv, H. R., M. Matt, K. Siidirätsep, E. Treimann, I. Vihur, B. Schön, E. Kivimägi, M. Tigane, I. Etverk, G. Puström, A. Klimberg, I. Marvik, H. Klaas, E. Saluste, V. Rammo, V. Kivikangur, T. Saar, K. Taimre, H. Kivistik, E. Tursk, P. Kilkmees, A. Ojamäe, A. Ehastu, L. Saag, V. Ummik, V. Sepp, A. Viira, K. Sepp, H. Karis, „Põhjanaan“, J. Zettermann, L. Süts, J. Reinsalu, U. Rosme, E. Pent, H. Kebja, I. Kebja, I. Rosenfeldt, J. Kooskora, E. Kooskora, E. Kurvits, L. Ustal, E. Ustal, K. Kisan, K. Kond, H. Joonuks, T. Lipson, E. Käsper, K. Kirikmar, E. Järv, A. Kuldama, V. Kolbak, A. Järv, A. Bilov, V.

Noorteajakiri „MEIE NOORUS“ ilmub 18 numbrit aastas (koolitöö ajal kaks korda kuus).

„Meie Noorus“ maksab tellides aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 s. Üksiknumber 20 senti. Tellimisi võtavad vastu talitus, postiasutused, usaldusmehed koolides ja organisatsioonides ja paremad raamatukauplused.

„Meie Nooruse“ kaasandena ilmub tarviduse järgi „NOORTEJUHTIDE TEATAJA“, mille tellimishind on 50 senti aastas.

Mittetarvitatavaid käsikirju toimetusele ei säilita. Need tagastatakse autoreile ainult vajalike arvu postmarkide lisandamisega.

Toimetuse ja talituse aadress: „Meie Noorus“, Niguliste 12, Tallinn. Tel. 432-73. Posti jooksev arve nr. 88.

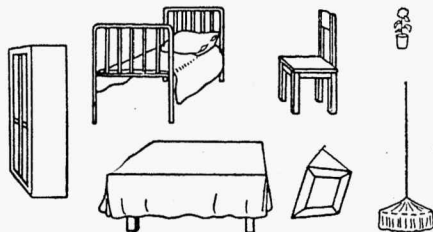
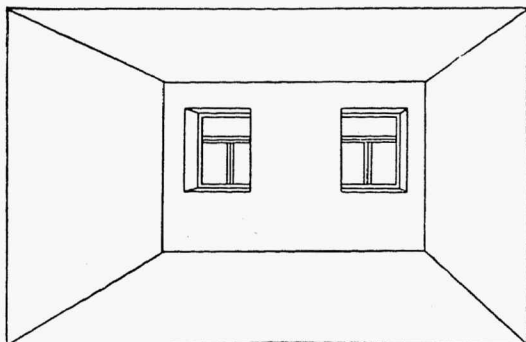
Väljaandja: Eesti Punane Rist.

Vastutav toimetaja: Paul Rummo.

Ilmus 9. nov. 1939. a.

Paigutage mööbel tuppa!

Võtke leht paberit ja joonistage sellele ülaltoodud tuba 2 korda suurendatult. Nüüd joonistage mööbel ja muud esemed (samuti 2 korda suurendatult) tuppa. Igale esemele kuulub kindel koht. Jälgige, et teie ei eksiks perspektiivi reeglite vastu!

Joonis saatke hiljemalt 20. novembriks toimetusele. Auhinnaks „Meie Nooruse“ 1940. aastakäik.

Vaadeldge järgnevaid arvusid!

1101928 2112029 3122130
 4132231 5142332 6152433
 7162534 8172635 9182736

Kas olete suutelised meeles pidama antud arvusid?

Kui teil õnnestub leida n e n d e arvude meelespidamise saladus, siis kirjutage sellest „Meie Nooruse“ toimetusele hiljemalt 20. novembriks.

Auhinnaks on loosi teel ilus mälestusese.

Uuendage aegsasti

„Meie Nooruse“

tellimisi tulevaks aastaks! 1940. a. ilmub „Meie Noorust“ 18 toredate numbrit. Aastakäik maksab ainult 3 krooni.

Mitmes linnakoolis levib „Meie Noorus“ 50—80 eksemplaris, paljudes maakoolides 20—40 eks. Kuidas on sellega lugu teie koolis?